

22/2014

Saamelaiskäräjälaki- työryhmän mietintö

Lausuntotiivistelmä

*oikeusministeriö
justitieministeriet*

22/2014

Saamelaiskäräjälaki- työryhmän mietintö

Lausuntotiivistelmä

8.4.2014

Julkaisun nimi	Saamelaiskäräjälakityöryhmän mietintö Lausuntotiivistelmä		
Tekijä	Camilla Busck-Nielsen		
Oikeusministeriön julkaisu	22/2014 Mietintöjä ja lausuntoja		
OSKARI numero	OM 3/551/2012	HARE numero	OM029:00/2012
ISSN-L	1798-7105		
ISSN (PDF)	1798-7105		
ISBN (PDF)	978-952-259-372-6		
URN	URN:ISBN:978-952-259-372-6		
Pysyvä osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-372-6		
Asia- ja avain- sanat	Saamelaiskäräjät, alkuperäiskansa, saamelaiset		
Tiivistelmä	<p>Työryhmä luovutti mietintönsä oikeusministeriölle 30.10.2013. Työryhmän mietintö lähetettiin lausuntokierrokselle, ja sen lisäksi ehdotusta oli mahdollista kommentoida otakantaa.fi palvelussa webropol-kyselyn muodossa. Lausuntoja annettiin yhteensä 48 kappaletta. Webropol-kyselyyn tuli 101 vastausta.</p> <p>Valtaosa lausunnonantajista suhtautui myönteisesti työryhmän ehdotuksiin tai suurimpaan osaan ehdotuksista. Eniten huomioita tuotiin esiin saamelaisen määritelmää (3 §) ja yhteistyövelvoitetta (9 §), aloiteoikeutta (17 b §), vaalilautakuntaa (20 §), ehdokasasettelua (27 §) sekä yhteislistoja (27 a §) koskevien säännösehdoitusten osalta.</p>		

8.4.2014

Publikationens titel Sametingslagsarbetsgruppens betänkande
Remissammandrag

Författare

Justitieministeriets publikation 22/2014
Betänkanden och utlåtanden

OSKARI nummer OM 3/551/2012 **HARE nummer** OM029:00/2012

ISSN-L 1798-7105
ISSN (PDF) 1798-7105
ISBN (PDF) 978-952-259-372-6

URN URN:ISBN:978-952-259-372-6
Permanent adress <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-372-6>

Sak- och nyckelord Sametinget, urfolk, samer

Referat Arbetsgruppen överlämnade sitt betänkande till justitieministeriet 30.10.2013. Betänkandet skickades på remissrunda och därutöver var det möjligt att kommentera förslaget på dinasikt.fi genom att besvara en webropol-enkät. Sammanlagt 48 utsagor lämnades in och webropol-enkäten besvarades av 101 personer.

Majoriteten av dem som gav en utsaga förhöll sig positivt till arbetsgruppens förslag eller till största delen av förslagen. Mest kommenterades förslagen gällande samedefinitionen (3 §) och samarbetskyldighet (9 §), initiativrätt (17 b §), valnämnden (20 §), kandidatuppställning (27 §) och gemensamma listor (27 a §).

SISÄLLYS

JOHDANTO	8
1 YHTEENVETO LAUSUNNOISTA	9
1.1 Viranomaiset	9
1.2 Muut lausunnonantajat	13
1.3 Huomiot työryhmän tekemään kannanottoon saamelaisia koskevan lainsäädännön kehittämistarpeista	15
2 SÄÄNNÖSKOHTAISET KANNANOTOT	17

JOHDANTO

Oikeusministeriön toimeksiannosta laadittiin keväällä 2012 selvitys saamelaiskäräjälain muutostarpeista. Selvityksessä arvioitiin saamelaiskäräjälain nykyistä sääntelyä saamelaiskäräjävaaleissa äänioikeutetun saamelaisen määritelmästä, vaalijärjestelmästä, saamelaiskäräjien tehtävistä ja toimivallasta, saamelaiskäräjien päätöksenteosta, lain ja saamelaiskäräjien työjärjestyksen välisistä suhteista, viranomaisten neuvotteluelvoitteesta sekä kirjanpidosta ja tilintarkastuksesta. Oikeusministeriö sai myös saamelaiskäräjien alustavan kannanoton saamelaiskäräjälain kiireellisimmistä muutostarpeista.

Oikeusministeriö asetti 28.6.2012 työryhmän, jonka tehtävänä oli laaditun selvityksen ja saamelaiskäräjien alustavan kannanoton pohjalta selvittää saamelaiskäräjistä annetun lain muutostarpeita ja valmistella ehdotus lain tarkistamiseksi tarvittavilta osin. Työryhmä luovutti mietintönsä oikeusministeriölle 30.10.2013. Mietinnössä työryhmä on arvioinut saamelaiskäräjälain nykyistä sääntelyä erityisesti saamelaiskäräjävaaleissa äänioikeutetun saamelaisen määritelmästä, saamelaiskäräjien vaalijärjestelmästä, saamelaiskäräjien tehtävistä ja toimivallasta, saamelaiskäräjien päätöksenteosta ja muutoksenhausta käräjien päätöksiin, lain ja saamelaiskäräjien työjärjestyksen välisistä suhteista, viranomaisten neuvotteluelvoitteesta sekä kirjanpidosta ja tilintarkastuksesta. Työryhmän mietintö lähetettiin lausuntokierrokselle, ja sen lisäksi ehdotusta oli mahdollista kommentoida otakantaa.fi palvelussa webropol-kyselyn muodossa.

Lausuntoja annettiin yhteensä 48 kappaletta. Otakantaa.fi -palvelussa webropol-kyselelyyn tuli 101 vastausta. Lausunnot ovat kokonaisuudessaan luettavissa valtioneuvoston hankerekisterin nettisivuilta: www.hare.vn.fi

1 YHTEENVETO LAUSUNNOISTA

Lausunnonantajista 9 ilmoitti, ettei niillä ole lausuttavaa tai ettei niillä ole huomautettavaa työryhmän ehdotuksista. Valtaosa lausunnonantajista suhtautui myönteisesti työryhmän ehdotuksiin tai suurimpaan osaan ehdotuksista.

Työryhmän ehdotuksia lain 4 a, 7, 11, 12, 13, 14, 15, 17 a, 18, 18 a–i, 19, 23, 25, 25 a, 29, 30, 31 c, 31 h, 32 §:iin sekä rikoslain 40 luvun 11 §:n 1 momentin muuttamiseksi on kannatettu joko sellaisenaan tai pienin täsmennyksin/lisäyksin.

Eniten huomioita tuotiin esiin saamelaisen määritelmää (3 §) ja yhteistyövelvoitetta (9 §), aloiteoikeutta (17 b §), vaalilautakuntaa (20 §), ehdokasasettelua (27 §) sekä yhteislistoja (27 a §) koskevien säännösehdotusten osalta.

1.1 Viranomaiset

Liikenne- ja viestintäministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, poliisihallitus, rajavartiolaitos ja valtioneuvoston oikeuskansleri ilmoittivat, ettei niillä ole lausuttavaa mietinnön johdosta. *Puolustusministeriöllä* ei ollut huomautettavaa ehdotetuista muutoksista. *Verohallinto* ja *Lapin aluehallintovirasto* kannattivat työryhmän ehdotuksia.

Valtioneuvoston kanslia pitää ehdotuksia tarpeellisina ja tarkoituksenmukaisina. Valtioneuvoston kanslia kommentoi lausunnossaan tarkemmin ehdotettua 9 §:ää ja katsoo, että neuvottelumenettelyn suhde hallintolain mukaiseen asianosaisen kuulemiseen nähdessä sekä osapuolten oikeudet ja velvollisuudet neuvottelumenettelyssä voivat jäädä esitetyn perusteella jossain määrin epäselviksi.

Ulkoasiainministeriö tuo lausunnossaan esiin saamelaismääritelmän, saamelaiskäräjien toimivallan, saamelaisten edustamisen, kertomuksen ja yhteistoimintavelvoitteen. Lausunnossa selostetaan kansainvälistä säädöspohjaa ja Suomen saamia suosituksia määritelmän suhteen. Lausunnossa selostetaan myös saamelaiskäräjien edustautumista kansainvälisesti ja tuetaan ehdotusta saamelaisten kertomuksen antamisesta suoraan eduskunnalle. Neuvotteluelvoitteen vahvistaminen olisi ulkoasiainministeriön mukaan yhdenmukaista alkuperäiskansojen aseman ja oikeuksien viimeaikaisen kansainvälisen kehityksen kanssa. Ulkoasiainministeriö huomauttaa lausunnossaan siitä, että esityksessä ei mainita mahdollisten sukupuolivaikutusten arviointia. Kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen (67–68/1986) täytäntöönpanoa valvova naisten syrjinnän poistamista käsittelevä komitea on vuonna 2008 Suomelle antamissaan loppupäätelmissä (CEDAW /C/FIN/CO/6) pannut merkille, ettei saamelaispolitiikassa oteta huomioon sukupuolinäkökulmaa ja että saamelaisnaisten poliittinen edustus on riittämätön sekä heidän yhteisöissään että valtakunnan tasolla. Komitea kannusti

Suomea muun muassa sellaisten suunnitelmien laadintaan, joilla lisätään naisten edustusta sekä heidän yhteisöissään että koko suomalaisessa yhteiskunnassa SM (sukupuoli) ja maininnat taloudellisista vaikutuksista.

Sisäministeriö kannattaa lausunnossaan ehdotusta. Sisäministeriön mukaan saamelaiskulttuurin osalta olisi kiinnitettävä erityistä huomiota sääntelyn selkeyteen ja perustelujen ymmärrettävyyteen, sillä saamelaiskulttuurin määrittelyllä on merkitystä yhteistyövelvoitteen toteutumiseksi. Ministeriö pitää neuvotteluvollisuuden laajentamista tärkeänä uudistuksena. Sisäministeriön näkemyksen mukaan ehdotuksen arviointi on puutteellista erityisesti yhdenvertaisuusvaikutusten osalta. Ministeriö ehdottaa myös esityksen luonteen ja tarkoituksen huomioon ottaen harkittavaksi myös sukupuolivaikutusten arviointia eri ulottuvuuksilla. Kun tavoitteena on Lapin alueella vähemmistönä olevan alkuperäiskansan kulttuuri-itsehallinnon toimintaedellytysten kehittäminen ja sen henkisen ja aineellisen moninaisuuden tukeminen, on yhdenvertaisuusvaikutusten arviointi välttämätöntä. Ministeriö ehdottaa myös esityksen luonteen ja tarkoituksen huomioon ottaen harkittavaksi myös sukupuolivaikutusten arviointia eri ulottuvuuksilla.

Opetus- ja kulttuuriministeriö kannattaa lähtökohtaisesti ehdotettua saamelaismääritelmää. Sen sijaan ministeriö katsoo että nykyistä neuvotteluvollisuutta koskevaa sääntelyä on pidettävä riittävänä. Ehdotetun 5 §:n yleisen toimivallan piirissä olevia 2 momentissa lueteltuja asioita (ml. saamelainen perinteinen tieto ja kulttuuri-ilmaukset) koskeva mahdollinen lainsäädäntö tulisi perustua Maailman henkisen omaisuuden järjestö WIPO:n geenivarojen, perinnetiedon ja kansanperinteen suojaa käsittelevän hallitustenvälisen komitean piirissä tulevaisuudessa saavutettavaan tulokseen.

Museovirasto kiinnittää huomiota ehdotetun 5 §:n saamelaiskulttuurin määrittelyyn, jonka osalta on huomioitava rajanveto suhteessa Museoviraston toimivaltaan. Työryhmän muistiossa on huomioitava, ettei nykytulkintaa tältä osin laajenneta siten, että se olisi ristiriidassa muun kulttuuriperintöä ja Museoviraston toimivaltaa koskevan lainsäädännön kanssa.

Opetushallitus pitää ehdotusta saamelaisen määritelmäksi oikeaan osuvana. Opetushallitus pitää kannatettavana esitystä kehittää neuvottelumenettelyä tavanomaista lausunto- ja kuulemismenettelyä pidemmälle. Esityksestä ei kuitenkaan käy tarkasti ilmi, milloin tämä neuvottelumenettely voidaan katsoa täytetyksi.

Maa- ja metsätalousministeriö ei pidä ehdotetun muutoksen tekemistä saamelaismääritelmään tarkoituksenmukaisena. Maa- ja metsätalousministeriö katsoo, ettei saamelaiskäräjille tule säätää yleistä toimivaltaa kehittää ja hallinnoida saamelaiskulttuuria ja myöntää rahoitusta ainakaan ennen kuin tämän tehtävän suhde voimassa olevaan kotimaiseen ja yhteisölain säädäntöön on selvitetty. Ministeriö suhtautuu kielteisesti neuvottelumenettelyn laajentamiseen.

Metsähallitus katsoo, että neuvotteluvollisuuden osalta ehdotuksen sisältö vastaa jo nyt Metsähallituksen omaksumia käytäntöjä ja ehdotetut muutokset eivät siksi Metsähallituksen osalta aiheuttaisi muutoksia.

Turvallisuus- ja kemikaalivirasto (Tukes) ei vastusta yhteistoimintavelvoitetta, mutta pitää säännöstä joiltain osin epäselvänä. Myös säännöksen suhdetta kaivoslakiin pidetään epäselvänä.

Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (ELY-keskus) pitää ehdotetun yhteistoimintamenettelyä koskevan 9 §:n tavoitetta kannatettavana.

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa lausunnossaan, että kulttuuri-itsehallinnon näkökulmasta saamelaiskäräjien tulee voida vaikuttaa saamenkielisten sosiaali- ja terveyspalvelujen ja niiden kehittämisen sisältöihin, jotta palveluissa huomioidaan riittävästi saamen kieli, saamelaisten elinkeinot ja saamelainen elämäntapa. Ministeriö pitää yhteistoimintavelvoitteen soveltamista omalla hallinnonalallaan rajoitettuna, mutta korostaa tarvetta tiivistää yhteistyötä saamelaiskäräjien ja saamelaisten kotiseutualueen kuntien kanssa.

Ympäristöministeriö toteaa lausunnossaan, ettei sillä ole muilta osin huomautettavaa kuin ehdotettuun 9 §:ään. Säännöstä pidetään sinänsä tärkeänä.

Eduskunnan kanslia kannattaa ehdotusta, jonka mukaan saamelaiskäräjien kertomus annettaisiin suoraan eduskunnalle ehdotetun 7 §:n mukaisesti.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies kannattaa ehdotusta. Hän ehdottaa määritelmäsäännöksen ja yhteistoimintavelvoitetta koskevan säännöksen täsmentämistä.

Korkein hallinto-oikeus pitää muutoksenhakua koskevia ehdotuksia perusteltuina ja hallintolainkäytön vallitsevien kehityssuuntausten mukaisina. Lausunnossa kiinnitetään huomiota siirtymäsäännösten tarpeeseen sekä yleisen muutoksenhakusäännöksen soveltamisalaan.

Rovaniemen hallinto-oikeus katsoo, että työryhmän ehdotus vastaa hyvin uudistuksen tavoitteita. Hallinto-oikeus kiinnittää huomiota yleisen muutoksenhakusäännökseen ja toivotaan täsmennystä lain 16 §:n ja 41 §:n väliseen suhteeseen.

Vähemmistövaltuutettu pitää ehdotusta neuvotteluelvoitteen laajentamisesta erittäin tervetulleena. Hän pitää tärkeänä, että ehdotus selkeyttäisi sääntelyä saamelaiseksi itsensä identifioivien henkilöiden oikeudesta tulla tunnustetuksi saamelaiseksi. Valtuutettu kannattaa ehdotettua sääntelyä saamelaiskäräjien toimivallasta ja tehtävästä.

Enontekiön kunta esittää, että saamelaisuuden määritelmää ei muuteta nykyisestä, että henkilöiden saamelaisuudesta päättäminen osoitetaan ulkopuolisen ja riippumattoman tahon ratkaistavaksi sekä, että nykyistä neuvotteluelvoitetta ei muuteta yhteistoimintavelvoitteeksi. Enontekiön kunnanhallitus esittää, että laki saamelaiskäräjistä palautetaan vähintäänkin saamelaismääritelmän osalta riippumattoman asiantuntijatyöryhmän valmisteltavaksi.

Inarin kunta esittää, että saamelaismääritelmää ei tulisi muuttaa työryhmän esittämään kaventavaan suuntaan. Kunta suhtautuu kielteisesti neuvotteluelvoitteen laajentamiseen.

Sodankylän kunta kiinnittää lausunnossaan huomiota saamelaismääritelmään ja viranomaisten neuvottelujärjestelmään. Kunta pitää määritelmäsäännöstä osittain hyvänä ja osittain epäonnistuneena. Kunta vastustaa neuvotteluelvoitteen laajentamista.

Utsjoen kunta kannattaa saamelaisen määritelmää koskevaa ehdotusta ja yhteistoimintavelvoitetta. Kannatusta saa myös ehdotus käräjien kokoonpanosta ja edustajien määristä kunnittain. Aloiteoikeutta niin ikään kannatetaan, mutta sadanviidenkymmenen äänioikeutetun sijasta ehdotetaan viidenkymmenen äänioikeutetun rajaa aloitteen tekemiselle. Kunta ei kannata ehdotusta siitä, että vähintään kymmenen henkilöä voisi perustaa valitsijayhdistyksen.

Lapin Liitto vastustaa ehdotettua määritelmäsäännöstä ja yhteistoimintavelvoitetta. Vaalilautakunnan tulisi olla aidosti riippumaton elin.

Kuntaliitto on lausunnossa varauksellinen yhteistoimintavelvoitteen suhteen. Kuntaliitolla ei ole muuta huomautettavaa.

Saamelaiskäräjät esittää lausunnossaan muutosta kolmeen säännösehdotukseen ja yhtyy muilta osin ehdotukseen. Saamelaiskäräjät esittää, että 50 äänioikeutetulla saamelaisella olisi oikeus tehdä aloite saamelaiskäräjille, aloitteen tekemisen olisi oltava mahdollista myös sähköisesti, saamelaiskäräjät olisi viimeinen valitusviranomaisen saamelaiskäräjien vaaliluettelon täydentämisessä ja, että 10 äänioikeutetun saamelaisen sijasta kolme saamelaista äänioikeutettua voisi perustaa valitsijayhdistyksen ehdokkaan asettamiseksi saamelaiskäräjävaaleissa.

1.2 Muut lausunnonantajat

Kolttien kyläkokous kannattaa lähtökohtaisesti ehdotusta. Lakiluonnoksessa aloitteen tekemiseksi esitetty 150 henkilöä on liian suuri määrä kolttasaamelaisten kannalta, koltaneuvostojen mielestä 50 olisi sopiva määrä. Koltaneuvostojen mielestä kolme henkilöä on riittävä määrä perustamaan valitsijayhdistys. Ehdokasasettelua koskevaa esitystä ei siten kannateta. Valitusoikeus korkeimmalle hallinto-oikeudelle vaaliluetteloa ja itseoikaisua koskevassa asiassa ei saa kannatusta. Koltaneuvostot katsovat, että yhteislistat eivät kuulu kolttasaamelaisten päätöksentekoon. Toteutuessaan uudistetun saamelaiskäräjälain toimeenpano edellyttää uusien lisäresurssien saamista saamelaiskäräjille. Erityisesti esitykset yhteistoimintavelvoitteesta, saamelaiskäräjien jäsenmäärän kasvattamisesta ja vaaliluettelon täydentämistä koskevien valitusten käsittelyn siirtämisestä saamelaiskäräjien hallitukselta yleiskokouksen käsiteltäväksi tulevat lisäämään merkittävästi kuluja nykyisestään.

Paliskuntain yhdistys toteaa lausunnossaan, että vaikka poronhoito luetaan saamelaisten kulttuuriin sisältyväksi, saamelaiskäräjät ei voi hallinnoida paliskuntia. Yhteistoimintavelvoite ei erityislainsäädännön puitteissa voi ulottua koskemaan saamelaisten kotiseutalueen paliskuntia.

Inarin saamelaiset ry pitää myönteisenä, että saamelaiskäräjälakia uudistetaan ja lausunnossa kannatetaan useita ehdotuksia. Lausunnossa vastustetaan määritelmäsäännöstä, ehdotettuja kuntakiintiöitä ja yhteislistoja. Lausunnossa esitetään, että vaalilautakuntaan tulee valita kustakin eri saamelaisryhmästä vähintään kaksi henkilöä. Ehdotetun 17 b §:n mukainen aloiteoikeus tulisi olla yhdelläkin saamelaisella. Lausunnossa todetaan lopuksi, että saamelaiskäräjien yleiskokous ei ole käynyt saamelaiskäräjälainmuutoksesta lähetekeskustelua miltä osin lakia tulisi uudistaa. Saamelaisyhteiskunnassa ei ole käyty keskustelua saamelaiskäräjälain uudistamisesta riittävästi. Työryhmän esitys määritelmän osalta edustaakin varsin suppeaa näkemystä, koska voimassa oleva määritelmä on saamelaisyhteiskunnassa vakiintunut. Lausunnossa esitetään, että saamelaiskäräjälakityöryhmän esityksiä ei viedä hallituksen esityksiksi eteenpäin. Työryhmän mietinnön pohjalta tulisi jatkaa lain valmistelua siten, että lakiin ei jätetä epäselviä kohtia ja että eri saamelaisryhmät otetaan huomioon.

City-sámit ry pitää saamelaiskäräjälain uudistamista pohtineen työryhmän mietintöä hyvänä. City-Sámit ry ehdottaa saamelaiskäräjien kokoonpanoa koskevaa säännöstä muutettavaksi siten, että saamelaisalueen ulkopuolelta valitaan saamelaiskäräjille vähintään kaksi jäsentä ja yksi varajäsen. Vaalilautakuntaan tulisi saada paikka yhdelle saamelaisalueen ulkopuoliselle jäsenelle.

Suoma Sámiid Dáiddasearvi ry esittää lausunnossaan saamelaiskäräjille toimivaltaa suojella saamelaiskulttuuria ulkopuoliselta väärinkäytöltä ja henkisen perinnön lisäämistä kulttuuriin kuuluvaksi. Yhdistys kannattaa aloiteoikeutta, mutta esittää, että aloiteoikeus voisi olla 50 henkilöllä. Kymmen henkilön vähimmäismäärä valitsijayhdistyksen muodostamiseksi ei saa kannatusta, yhdistys puoltaa voimassa olevaa lakia tältä osin. Yhteislistoja vastustetaan. Yhdistys esittää uuden muutoksenhakuelimen perustamista.

Suomen saamelaisten keskusjärjestö ry kannattaa ainakin lähtökohtaisesti valtaosaa ehdotuksista, mutta esittää lausunnossaan lukuisia muutosehdotuksia, jotka on selostettu jäljempänä. Saamelaiskärjälakia on yhdistyksen mukaan tarve uudistaa saamelaismääritelmän osalta sekä saamelaiskärjiltä puuttuvan parlamentarismien aikaansaamiseksi. Yhdistys vastustaa aloiteoikeutta ja yhteislistoja.

Sámiduodji tukee saamelaiskärjälakityöryhmän esitystä.

Suomen saamelaisnuoret kannattaa lähtökohtaisesti työryhmän ehdotusta. Saamelaiskärjille tulee kuitenkin luoda oikeus olla hyväksymättä asioita (veto-oikeus). Hallituksen puheenjohtajalle esitetään rinnakkaisnimikettä saamelaiskärjien presidentti. Lausunnossa ehdotetaan, että myös kärjien puhemiehen tehtävä olisi päätoiminen. Äänioikeusikärajaa ehdotetaan alennettavaksi 16 vuoteen. Vaaliluetteloja koskevan valitusoikeuden osalta lausunnossa todetaan, että ulkopuolinen valituselin on tarpeellinen käsittelemään muutoksenhakuasiat, mutta sen tulisi olla osa saamelaista yhteiskuntajärjestelmää, ei osa suomalaisten yhteiskuntajärjestelmää. Yhteislistat eivät saa kannatusta.

Inarinmaan Lapinkyläyhdistys ry katsoo, että saamelaiskärjälakityöryhmän mietintö sisältää muutosehdotuksia, joita voidaan pitää perusteltuina. Yhdistys vastustaa ehdotettua saamelaismääritelmää, ja ehdottaa veroluetteloiden pitämistä laissa, sekä sukuyhteisö-sanan poistamista. Vaalilautakunnassa on oltava edustus Metsä-, kalastaja- ja tunturisaamelaiset ry:stä, Lapinkylien yhteistyöjärjestö ry:stä ja Inarin Saamelaiset ry:stä.

Inarin Manttaalikunta toteaa lausunnossaan, että mietintö sisältää muutosehdotuksia, joita voidaan pitää perusteltuina. Lausunnossa esitetään muutoksia saamelaisen määritelmää ja vaalilautakuntaa koskeviin ehdotuksiin, muilta osin Inarin Manttaalikunta yhtyy Enontekiön kunnanhallituksen lausuntoon. Määritelmää ja vaalilautakuntaa koskeva Inarin Manttaalikunnan ehdotus on samansisältöinen Inarinmaan Lapinkyläyhdistyksen tekemän ehdotuksen kanssa.

Kyrön kalastuskunta vastustaa jyrkästi ehdotettua määritelmää. Kyrön kalastuskunta yhtyy Inarin Manttaalikunnan lausuntoon asiasta.

Metsä-, kalastaja- ja tunturisaamelaiset ry toteaa lausunnossaan, että mietintö sisältää useita sellaisia ehdotuksia, joita voidaan pitää perusteltuina ja tarpeellisina. Tällaisista voidaan mainita virkavastuun laajentaminen saamelaiskärjien luottamustehtävässä oleviin henkilöihin, saamelaiskärjien päätöksentekoa, kirjanpitoa ja tilintarkastusta sekä vaaleja koskevat eräät ehdotukset.

Lausunnossa esitetään, että saamelaisuuden määritelmää ei muuteta nykyisestä. Työryhmän esitystä saamelaismääritelmästä ei voida hyväksyä. Mikäli työryhmän esitys saamelaismääritelmäksi hyväksytään sellaisenaan, joutuu valtio väistämättä tarkastelemaan statuksettomien saamelaisten oikeusaseman tunnustamista erillisellä lainsäädännöllä.

Juha Joona katsoo lausunnossaan, että saamelaiskäräjälain 3 §:n saamelaismääritelmää ei tule muuttaa. Yhteislistaa koskeva lisäys ei ole tarpeellinen. Nykyinen saamelaiskäräjien vaalilautakunta tulee korvata riippumattomalla elimellä. Saamelaiskäräjien vaaleja koskevat kiintiöt tulee poistaa.

Jouni Kitti katsoo, että ehdotus sisältää useita yksityiskohtaisia määräyksiä, jotka kukin erikseen vaatisivat perusteellista korjaamista. Lausunnossa kiinnitetään huomiota erityisesti ryhmäidentifikaatioon, vaalilautakunnan toimintaan sekä voimassa olevan lain 3 §:n 1 momentin 2 kohtaan ja siihen liittyvään korkeimman hallinto-oikeuden oikeuskäytäntöön. Lain valmistelua ei Kitin mukaan pidä jatkaa työryhmän esittämältä pohjalta, vaan on asetettava uusi työryhmä, jonka kokoonpanon tulee heijastaa Suomen saamelaiskulttuurin kaikkien yhteisöjen edustamaa monimuotoisuutta.

Heli Saarinen, Erkki Saarinen ja Anne Laurila katsovat lausunnossaan, että etnisyyss- ja kieliperusteet on otettava uuteen valmisteluun nykyaikaisten tieteellisten näkemysten pohjalta sekä, että saamelaiskäräjälain 3 §:n 2 kohta säilytetään nykyisessä muodossaan ja sen toteutumista valvotaan KHO:n uusimman tulkintalinjan mukaisesti.

Arto Enäjärvi tuo lausunnossaan esiin Muonion ja Äkäslompolon alueen saamenhistoriahankkeen lopputuloksena julkaistun kirjan ...Vellikaara Vettaisa... ja kirjassa todetut alueen saamelaissuvut. Lausunnon mukaan näistä kirjassa olevista saamelaissuvuista ei yksikään ole pääsyt mukaan Suomen saamelaiskäräjien vaaliluetteloon, vaikka vaatimusehdot mm. kieliehto on täytynyt useimmissa hakemuksissa. Muutama on Ruotsiin muutettuaan päässet siellä saamelaiskäräjien vaaliluetteloon ja lausunnonantaja itse on Norjan vaaliluettelossa.

1.3 Huomiot työryhmän tekemään kannanottoon saamelaisia koskevan lainsäädännön kehittämistarpeista

Työryhmän esitti mietinnössään seuraavan kannanoton:

Työryhmä esittää yllä olevaan perustuen, että toimivaltaiset ministeriöt ryhtyvät toimenpiteisiin selvittääkseen yhdessä saamelaiskäräjien kanssa saamelaisia koskevan erityislainsäädännön kehittämistä saamelaiskulttuurin tosiasiallisen suojan ja saamelaisen kulttuuri-itsehallinnon aseman vahvistamiseksi Suomen kansainvälisten velvoitteiden mukaisesti.

Ulkoasiainministeriö puoltaa työryhmän kannanottoa. Ulkoasiainministeriö toteaa kannanoton edistävän Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden ja -sitoumusten täytäntöönpanoa. Kansainvälisten ja alueellisten ihmisoikeussopimusten täytäntöönpanoa valvovat sopimusvalvontaelimet ovat suositelleet saamelaiskulttuurin suojan ja kulttuuri-itsehallinnon vahvistamista.

Sosiaali- ja terveysministeriö ei kannata työryhmän kannanotossa esitettyä ajatusta siitä, että saamelaiskäräjät voisi toimia valtionapuviranomaisena ja myöntää kunnille käytettäväksi muun muassa saamenkielisiin sosiaali- ja terveyspalveluihin varattuja määrärahoja eikä ministeriöllä ole aikomusta ryhtyä tämän suuntaisiin toimenpiteisiin. Ministeriön näkemyksen mukaan on päinvastoin tarvetta koko maassa keskittää sosiaali- ja terveydenhuollon ohjausta ja valvontaa sekä syventää sosiaali- ja terveydenhuollon integraatiota. Yhdenvertaisuusperiaate edellyttää, että sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmä ei pääsääntöisesti ole erilainen eri kieliryhmille.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies pitää työryhmän kannanoton tavoitetta hyvänä.

Museovirasto kannattaa työryhmän kannanottoa ja toteaa, että muinaismuistolain osalta tavoitteen täyttämiseen on hyvät mahdollisuudet lähiaikoina, koska kyseisen lain uudistaminen on yksi valtion kulttuuriympäristöstrategiassa esitetyistä toimenpiteistä.

Kolttien kyläkokous tukee työryhmän kannanottoa. Kolttien kyläkokous esittää, että ministeriöt alkavat kehittää erityislainsäädäntöä työryhmän kannanoton hengessä siten, että se ottaa tässä työssä huomioon myös kolttien kyläkokouksen kolttsaamelaisten ylimpänä päättävänä toimijana. Kolttien kyläkokous on ikiaikainen kolttsaamelaisten oma päättävä elin, jonka päätösvaltaa kolttsaamelaisia koskevissa asioissa ei ole annettu saamelaiskäräjille.

Suomen saamelaisten keskusjärjestö toteaa, että saamelaisten kulttuurista ja oikeudellista erityisasemaa koskevaan kokonaisuudistukseen ei ole vielä ryhdytty perinteisten elinkeinojen osalta. Nämä seikat eivät kuuluneet työryhmän toimeksiantoon eivätkä ne ole perustuslakivaliokunnan tarkoittamalla tavalla (kokonaisuudistuksena) maa- ja metsätalousministeriönkään valmisteltavana. Sektorikohtaisten lakien ja perustuslain perusoikeussäännösten ristiriitatilanteessa tavallisia lakeja on ryhdyttävä tarkistamaan oikeusministeriön johdolla. Eduskunnan perustuslakivaliokunta totesi perusoikeusuudistuksesta antamassaan mietinnössä (PeVM 25/1994 vp), että valiokunnan mielestä lainsäädännön tarkistamistyöhön on ryhdyttävä pikaisesti oikeusministeriön johdolla niissä tapauksissa, joissa ristiriitoja uusien perusoikeussäännösten kanssa voidaan epäillä ilmenevän.

Yhdistyksen mielestä saamelaisten aineellisoikeudellinen erityisasema alkuperäiskansana olisi tullut ratkaista lainsäädännöllä, joka ottaa huomioon sekä saamelaisten oikeuksien historiallisen perustan että Suomea sitovat ja ohjaavat kansainväliset velvoitteet ennen kuin annetaan lainsäädäntöä tämän erityisaseman hallintoa ja itsehallintoa (viranomaisten yhteistoimintavelvoite) koskevista seikoista.

2

SÄÄNNÖSKOHTAISET KANNANOTOT

3 § Saamelaisen määritelmä

Saamelaisella tarkoitetaan tässä laissa henkilöä, joka pitää itseään saamelaisena, edellyttäen:

- 1) että hän itse tai ainakin yksi hänen vanhemmistaan tai isovanhemmistaan on sukuyhteisönsään oppinut saamen kielen ensimmäisenä kielenään; tai
- 2) että hän on omaksunut sukuyhteisössään saamelaiskulttuurin ja ylläpitänyt yhteyttä siihen; tai
- 3) että ainakin yksi hänen vanhemmistaan on merkitty tai olisi voitu tämän lain mukaan merkitä äänioikeutetuksi saamelaisvaltuuskunnan tai saamelaiskäräjien vaaleissa.

Saamelaiskäräjät käsittelee hakemukset saamelaisten ottamiseksi vaaliluetteloon ja ilmoitukset vaaliluettelosta poistamiseksi.

Puoltavat

Säännökseen kantaa ottaneista lausunnonantajista sisäministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö, opetushallitus, Utsjoen kunta, saamelaiskäräjät, Kolttien kyläkokous ja Suomen saamelaisnuoret kannattavat ehdotusta ja ulkoasiainministeriö, apulaisoikeusasiamies, vähemmistövaltuutettu sekä Suomen saamelaisten keskusjärjestö ovat varovasti myönteisiä.

Saamelaiskäräjät katsoo, että työryhmän esitys saamelaismääritelmäksi vastaa saamelaisyhteisön omaa käsitystä saamelaisuudesta. Saamelaismääritelmässä on tärkeää säilyttää polveutumiskriteeri saamelaissuvuista kuten työryhmä esittääkin ja yhteys saamelaiseen kulttuuriin eikä saamelaisuutta voi tulevaisuudessa määrittää pelkästään kielitaidon perusteella. Saamelaiskulttuurissa saamen kieli, saamelaiskulttuuri, sen perinteet ja perinteiset elinkeinot on opittu perinteisesti sukuyhteisössä. Vanhemmat, sisarukset, vanhempien sisarukset, isovanhemmat ja serkutkin ovat siirtäneet taitojaan lapsille. Saamelaiskulttuuri on siirtynyt ja siirtyy edelleen sukuyhteisössä. Sukuyhteisöllä on tärkeä rooli erityisesti poronhoidossa. Saamelaiset paimentavat porojaan sukulaisuuteen perustuvissa siidoissa. Myös kalastuksessa ja saamelaisessa kalastusperinteessä sukulaisuus on tärkeä. Esimerkiksi tietyillä suvuilla on omat kalapaikkansa, patonsa ja kalastusperinteensä. Sukuyhteys on tärkeää olla saamelaismääritelmässä mukana. On tärkeää, että saamelaiskulttuuri esitetään määritettäväksi lain 5 §:ssä. Tämä helpottaa myös saamelaiskäräjälain 3 §:n tulkintaa.

Ulkoasiainministeriö ei vastusta ehdotusta mutta katsoo, että määritelmäsäännökseen ehdotettujen huomattavien muutosten syyt ja perusteet sekä niiden vaikutukset yksilön asemaan ja oikeuksiin tulee selvittää mietinnössä esitettyä laaja-alaisemmin.

Sisäministeriö kannattaa voimassa olevan lain 2-kohdan poistamista. Myönteisenä pidetään, että ehdotuksessa huomioidaan kulttuurin monimuotoisuus ja eri saamen kielet.

Opetus- ja kulttuuriministeriö kannattaa ehdotuksen perusajatusta siitä, että henkilö on omaksunut saamelaiskulttuurin sukuyhteisössään ja ylläpitänyt yhteyttä siihen. Ministeriön mukaan ongelmia saattaa kuitenkin tuottaa määritelmän tulkinnanvaraisuus, erityisesti nykyisessä tilanteessa, jossa saamelaiskulttuuri on aikaisempaa vähemmän sidottu tiettyyn maantieteelliseen alueeseen tai elinkeinoon.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies toteaa, että ehdotuksen mukaan itseään saamelaisena pitävän henkilön on subjektiivisen kriteerin lisäksi täytettävä joku objektiivisista kriteereistä. Lakiehdotuksen perustelut ovat tältä osin laajat ja niissä on useita seikkoja ehdotetun lainkohdan tulkinnan ohjaamiseen. Hän pitää asian keskeisen merkityksen vuoksi lain soveltamisen kannalta perusteltuna, että lain perusteluissa nyt olevat tarkennukset nostettaisiin lakitekstiin.

Vähemmistövaltuutettu katsoo, että laissa säädetyn saamelaismääritelmän on oltava selainen, minkä saamelaiset voivat hyväksyä ja tunnustaa. YK:n alkuperäiskansajulistuksessa todetaan, että alkuperäiskansalla on oikeus määrätä omasta jäsenyydestään. Lausunnossa kannatetaan ns. itseidentifikaatiota ja sitä, että saamelaisten ryhmähyväksyntä alkuperäiskansana säilytetään. Se, että saamelaisen määritelmässä otettaisiin nykyistä paremmin huomioon saamelaiskulttuurin moninaisuus, on myös kannatettava ehdotus. Lausunnon mukaan on lisäksi huomioitava, että vaikka henkilö ei kuuluisi saamelaiskäräjälain mukaiseen vaaliluetteloon, voi hän kokea olevansa kulttuuri-identiteetiltään saamelainen. Lausunnon mukaan saamelaiskäräjien vaaliluettelo on ensisijaisesti rekisteri niistä henkilöistä, joilla on oikeus äänestää saamelaiskäräjävaaleissa.

Sodankylän kunta toteaa lausunnossaan, että itseidentifikaatiolle ja saamelaisuuden monimuotoisuudelle on annettu suurempaa painoarvoa, mikä vastaa kunnan näkökulmaa asiaan. Kunta katsoo lausunnossaan, että saamelaismääritelmää on syytä tarkentaa ja päästä pois jyrkästä kieliperusteisesta määritelmästä. Itseidentifikaatiolle olisi syytä antaa nykyistä enemmän painoa.

Utsjoen kunta pitää ryhmähyväksynnän korostamista tärkeänä ja katsoo, että esitys tukee saamelaisten kaikkinaista oikeutta ylläpitää ja kehittää kulttuuriaan ja säilyttää identiteettinsä.

Koltaneuvostot pitävät tärkeänä sitä, että kolttasaamelaisilla itsellään on oikeus päättää siitä, ketkä ovat kolttasaamelaisia. Esitetyn määritelmän tulee koskea uusia henkilöitä/sukuja, jotka hakeutuvat saamelaiskäräjien vaaliluetteloon.

Suomen saamelaisten keskusjärjestö pitää määritelmäsäännöksen 2-kohtaa tulkinnanvaraisena.

Suomen saamelaisnuoret katsoo lausunnossaan, että työryhmän mietinnön uusi määritelmä korostaa nykyistä paremmin henkilön todellista ja katkeamatonta yhteyttä saamelaiskulttuurin. Näin pelkona ei ole, että polveutumisen kautta elävän saamelaiskulttuurin tilalle tulee ryhmä yksilöitä, jotka pohjaavat saamelaisuutensa vuosisatojen päähän. Saamelaisten pienen määrän vuoksi olisi tällöin vaarana, että saamelaisten itsehallintoelin saamelaiskäräjät menettäisi legitimitettinsä suomalaisten saadessa enemmistön siellä. Suomen Saamelaisnuoret näkee, että uuden lain saamelaismääritelmä ottaa paremmin huomioon niin subjektiiviset kuin objektiiviset kriteerit, mikä on positiivinen kehitysaskel. Ehdotus tukee huomattavasti vahvemmin YK:n alkuperäiskansojen Julistuksen (UNDRIP) artiklaa 33, joka vahvistaa alkuperäiskansojen oikeuden itse määritellä kansaan kuulumisen ehdot omien tapojensa ja perinteidensä mukaisesti. Määritelmä myös vastaa huomattavasti paremmin UNCERD:in tekemiä huomautuksia Suomen valtiolle.

Varaukselliset/vastustavat

Maa- ja metsätalousministeriö, Enontekiön kunta, Inarin Kunta, Sodankylän kunta, Lapin Liitto, Inarinsaamelaiset ry, Inarinmaan Lapinkyläyhdistys, Metsä-, kalastaja ja tunturisaamelaiset, Inarin Manttaalikunta, Kyrön Kalastuskunta, Juha Joonas, Jouni Kitti, Arto Enojärvi sekä Heli Saarinen, Erkki Saarinen ja Anne Laurila vastustavat ehdotusta.

Enontekiön kunta katsoo, että oikeusministeriön tulee noudattaa kansainvälisiä sopimuksia ja saamelaiskäräjälain mukaisen saamelaismääritelmän tulee noudattaa sitä linjaa, jonka KHO on lausunnossa mainitussa päätöksessä ottanut. Tämä tulee tuoda selvästi esille hallituksen esityksen perusteluissa. Suomalaistamisen johdosta kielensä menettäneitä metsäsaamelaisia ja osaa inarinsaamelaisista ei ole tähän päivään mennessä hyväksytty osaksi saamelaista yhteisöä, vaikka he kiistatta alkuperäiskansaa ovatkin. Vaikka kansainväliset sopimukset painottavat aina ensisijassa itseidentifikaatiota, painottaa työryhmä työssään ryhmäidentifikaatiota. Koska osa alkuperäiskansasta (statuksettomat saamelaiset, lappalaiset) on rajattu, kiistanalaisin perustein, saamelaisuuden ulkopuolelle, ei työryhmän esitys ratkaise heidän oikeusasemaansa. Mikäli työryhmän esitys saamelaismääritelmäksi hyväksytään sellaisenaan, joutuu valtio väistämättä tarkastelemaan saamelaisuuden ulkopuolelle rajatun alkuperäiskansan osan eli statuksettomien saamelaisten/lappalaisten oikeusaseman tunnustamista erillisellä lainsäädännöllä. Tätä ei voida pitää tavoitetilana.

Sodankylän kunta katsoo, että 3 §:ssä olevan määritelmän ehdotettu 1-alakohta johtaisi siihen, että saamelaisiksi ei voitaisi enää hyväksyä muita, kuin jo nyt vaaliluettelossa olevien saamelaisten jälkeläisiä. Kunta vastustaa tällaista rajoitusta.

Lapin liitto ei näe syytä muuttaa voimassa olevaa määritelmää. Ehdotettu määritelmä kohtelisi väärin niitä henkilöitä, jotka todistettavasti polveutuvat saamelaisista, mutta ovat menettäneet kielensä. Yleisesti tunnustetut alkuperäiskansan kriteerit perustuvat polveutumiseen, perinteiseen elämäntapaan ja kulttuurin säilyttämiseen. Nykyisen saamelaiskäräjälain 3 §:n 2 kohta, sellaisena kuin sitä on tulkittu päätöksessä KHO 2011 t. 2711, perustuu tähän lähtökohtaan.

Inarinsaamelaiset vastustavat saamelaismääritelmän muuttamista kaventavaan suuntaan. Nykyinenkään määritelmä ei ota huomioon riittävästi syntyperän ja polveutumisen merkitystä. Työryhmä on mietinnössään jättänyt kansainväliset alkuperäiskansoja koskevat tekijät itseidentifikaation osalta huomioimatta. Mietinnön esitykset ovat syrjiviä ja jättävät saamelaisryhmiä saamelaisuuden ulkopuolelle. Ehdotettua 2 kohtaa ei tule hyväksyä, sillä se on liian tulkinnanvarainen. Voimassa olevaa lakia ei tule muuttaa.

Inarinmaan lapinkyläyhdistys ja Inarin Manttaalikunta toteavat lausunnoissaan, että suuri joukko Inarinsaamelaisia ja muita statuksettomia saamelaisia, jotka polveutuvat suoraan saamelaisista esi-isistään ja joiden suvut ovat asuttaneet aluettaan kirjatietojenkin mukaan jo yli 600 vuotta, on vielä nykyisen lain voimassa ollessa hyväksymättä saamelaiskäräjien äänioikeusluetteloon saamelaisiksi. Heidän perusteensa saamelaisuuteen ja alkuperäiskansaan kuulumiseen on sukuyhteys, polveutuminen ja kulttuurinsa säilyttäminen. Mikäli polveutuminen ja lähisukulaisuus jätettäisiin laista pois, heidät suljettaisiin nyt ehdotetulla saamelaismääritelmällä pysyvästi saamelaisyhteisön ulkopuolelle. Työryhmän esittämä, vahvasti porosaamelaisvaikutteinen ehdotus johtaisi mm. Inarin kalastajasaamelaisten ja muiden statuksettomien saamelaisten kulttuuriseen kansanmurhaan.

Inarinmaan lapinkyläyhdistys ja Inarin Manttaalikunta esittävät määritelmän alakohdiksi seuraavia: 1) että henkilö on sellaisen henkilön jälkeläinen, joka on merkitty tunturi-, metsä- tai kalastajalappalaiseksi maa-, veronkanto- tai henkikirjassa. 2) että hän itse tai ainakin yksi hänen vanhemmistaan tai isovanhemmistaan on oppinut saamen kielen ensimmäisenä kielenään; tai 3) että hän on omaksunut saamelaiskulttuurin ja ylläpitänyt yhteyttä siihen; tai 4) että ainakin yksi hänen vanhemmistaan on merkitty tai olisi voitu tämän lain mukaan merkitä äänioikeutetuksi saamelaisvaltuuskunnan tai saamelaiskäräjien vaaleissa.

Inarin Manttaalikunta pitää launnossaan KHO:n vuonna 2011 antamaa vuosikirjaratkaisua perusteltuna eikä näe syytä muuttaa sen linjausta.

Kyrön kalastuskunta yhtyy Inarin Manttaalikunnan lausuntoon ja toteaa, että saamelaisuuteen ja sen määritelmään täytyy kuulua polveutuminen sukupolvien ketjussa vaikka kielellinen perimä olisikin jäänyt ohkaiseksi.

Metsä-, kalastaja ja tunturisaamelaiset esittää, että saamelaisuuden määritelmää ei muuteta nykyisestä. Oikeusministeriön tulee noudattaa kansainvälisiä sopimuksia ja saamelaiskäräjälain saamelaismääritelmän tulee noudattaa KHO:n nykyistä tulkintalinjaa. Tämä tulee tuoda selvästi esille hallituksen esityksen perusteluissa. Suomalaistamisen johdosta kielensä menettäneitä metsäsaamelaisia ja osaa inarinsaamelaisista ei ole hyväksytty osaksi saamelaista yhteisöä, vaikka he kiistatta alkuperäiskansaa ovatkin. Vaikka kansainväliset sopimukset painottavat ensisijassa itseidentifikaatiota, painottaa työryhmä työssään ryhmäidentifikaatiota eli käytännössä eräiden pohjoissaamelaisten käsitystä siitä tulisiko joku henkilö hyväksyä saamelaiseksi vai ei. Työryhmän esitystä

saamelaismääritelmästä ei voida hyväksyä. Koska statuksettomat saamelaiset on alunperinkin rajattu kestävämmän perustein saamelaisuuden ulkopuolelle. Mikäli työryhmän esitys saamelaismääritelmäksi hyväksytään sellaisenaan, joutuu valtio väistämättä tarkastelemaan statuksettomien saamelaisten oikeusaseman tunnustamista erillisellä lainsäädännöllä.

Juha Joonan lausunnossaan, että määritelmää ei tule muuttaa. KHO:n päätöksessä 2011, taltio 2711 noudatettu linjaus tarkoittaa sitä, että henkilön tulee polveutua nykyisen Suomen alueella asuneista saamelaisista esivanhemmista ja lisäksi hänen elämäntapaansa tulee sisältyä saamelaiskulttuuriin kuuluvia piirteitä. Käytännössä tämä voi toteutua lähinnä vain siten, että henkilö asuu saamelaisten perinteisillä asuinalueilla ja harjoittaa saamelaiseen kulttuurimuotoon kuuluvaa metsästystä, kalastusta tai poronhoitoa. KHO:n nykyisessä linjauksessa viitataan polveutumiseen, kulttuurin säilyttämiseen, saamelaisten perinteisten elinkeinojen harjoittamiseen ainakin jossain määrin sekä välillisesti myös asuinalueeseen. Nämä ovat Joonan mukaan myös ne kriteerit, jotka alkuperäiskansaan kuuluvien henkilöiden osalta yleensä esitetään. Mikäli tämä mahdollisuus hakeutua saamelaiskäräjien vaaliluetteloon poistetaan, jäljelle jää vain kielimääritelmä, joka ei sisällä mitään sellaisia kriteereitä, joiden perusteella alkuperäiskansaan kuuluvat henkilöt yleensä määritellään. Joonan mukaan, että hallituksen esitykseen tulee vain lisätä ne perustelut, joihin korkeimman hallinto-oikeuden päätöksessä (KHO 26.9.2011 taltio 2711) viitataan.

Jouni Kitti toteaa lausunnossaan, että lailla ei voida luoda yhtenäistä saamelaisten väestöryhmää, kun sellaista ei ole koskaan ollut. Suomen saamelaiset koostuvat erilaisista ryhmistä, mutta yhtä kaikki he ovat saamelaisia kukin ryhmä omalla tavallaan. Niin on myös Norjassa ja Ruotsissa. Lausunnon mukaan esitys pyrkii sementoimaan Suomeen synnytetyn tilanteen, missä saamelaisuus näyttäytyy vain yhdessä muodossa ja jossa alkuperäiskansalle on annettu näennäisesti valtaa, mutta samalla alkuperäiskansa on rajattu niin, että tietty vähemmistö käyttää tätä valtaa. Ihanteena ei tule olla alkuperäiskansan eri ryhmien sulattaminen yhteen muottiin, vaan sen eri alaryhmien rakentava yhteistyö, jossa erilaisuus on voimavara. Lainsäädännön on luotava tälle puitteet. Kitti esittää, että valmistelua ei tule jatkaa työryhmän esityksen pohjalta.

Heli Saarinen, Erkki Saarinen ja Anne Laurila katsovat, että nykyinen määritelmän 2 kohta tulee pysyttää laissa. He esittävät myös, että etnisyyden- ja kieliperusteet on otettava uuteen valmisteluun nykyaikaisten tieteellisten näkemysten pohjalta.

Webropol: 28 kannattaa määritelmäehdotusta, 72 ei kannata.

Webropol-kysymykseen onko määritelmään liittyvä sääntely kokonaisuutena ehdotuksessa parempi kuin voimassa olevassa laissa 34 vastasi kyllä ja 60 ei.

Webropol -kyselyn lopussa olevaan vapaaseen kenttään kirjoitettiin lukuisia kannanottoja sen puolesta, että osa saamelaisista syrjäytetään ja jätetään tietoisesti pois vaaliluettelosta. Kolmen saamelaisryhmän erot tulisi myöntää ja estää vähemmistöryhmien sormittaminen. Myös päinvastaisia huomioita esitettiin.

Muut huomiot

Korkein hallinto-oikeus katsoo, että määritelmän 2 kohdan muutos tulisi ottaa huomioon sillä tavoin, että lain siirtymäsäännöksissä todettaisiin, ettei määritelmän muuttaminen vaikuta niiden henkilöiden asemaan, jotka ovat tulleet vaaliluetteloon merkityiksi aikaisempien säännösten perusteella.

4 § Hallinto-oikeudellisten säädösten soveltaminen

Säännökseen ehdotetaan lisättäväksi laki sähköisestä asioinnista viranomaisissa (13/2003).

Apulaisoikeusasiamies ja saamelaiskäräjät pitävät tärkeänä, että vaaliluetteloon hakeutuminen voisi tapahtua myös sähköisesti.

5 § Yleinen toimivalta

Saamelaiskäräjien tehtävänä on edistää saamelaisten alkuperäiskansaoikeuksien toteutumista Suomessa samoin kuin hoitaa saamelaisten omaa kieltä ja kulttuuria sekä heidän asemaansa alkuperäiskansana koskevat asiat.

Saamelaiskulttuuriin kuuluvat saamen kieli, saamelainen kulttuuriperintö, kulttuuri-ilmaukset, saamelaistaide, saamelaisten perinteinen tieto, perinteiset saamelaiselinkeinot ja niiden nykyaikaiset harjoittamisen muodot samoin kuin muut saamelaisten alkuperäiskansana harjoittaman kulttuurin tavat ja muodot.

Tehtäviinsä kuuluvissa asioissa saamelaiskäräjät voi tehdä viranomaisille aloitteita ja esityksiä sekä antaa lausuntoja, kehittää ja hallinnoida saamelaiskulttuuria sekä myöntää rahoitusta. Näissä asioissa saamelaiskäräjät käyttää itsenäistä päätösvaltaa siten kuin tässä laissa tai muualla laissa säädetään.

Saamelaiskäräjät vahvistaa toimintaansa varten työjärjestyksen.

Puoltavat

Saamelaiskäräjät kannattaa ehdotusta ja katsoo sen helpottavan mm. aineettoman kulttuuriperinnön suojelua koskevan sopimuksen täytäntöönpanoa sekä parantavan saamelaiskulttuurin suojaa väärinkäytöksiltä.

Ulkoasiainministeriö pitää myönteisenä saamelaiskäräjien yleistä toimivaltaa koskevaan 5 §:än ehdotettua muutosta, joka lisäisi käräjien tehtäviin saamelaisten alkuperäiskansa-

oikeuksien toteutumisen edistämisen Suomessa. Lisäystä voidaan perustella alkuperäiskansojen oikeuksien kansainvälisellä kehityksellä, mukaan lukien alkuperäiskansojen oikeuksia koskevan YK:n julistuksen hyväksymisellä sekä muun muassa ihmisoikeussopimusten valvontaelinten oikeuskäytännöllä sopimusten tulkinnasta.

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisen olevan kuntien vastuulla. Saamelaisten kulttuuri-itsehallinnon käsite määrittää saamelaiskäräjien toimivallan rajat. Sosiaali- ja terveydenhuolto ei ole saamelaisten kulttuuri-itsehallinnon ytimessä. Kulttuuri-itsehallinnon näkökulmasta saamelaiskäräjien tulee kuitenkin voida vaikuttaa saamenkielisten sosiaali- ja terveyspalvelujen ja niiden kehittämisen sisältöihin, jotta palveluissa huomioidaan riittävästi saamen kieli, saamelaisten elinkeinot ja saamelainen elämäntapa. Saamelaiskäräjillä tulee myös olla mahdollisuus vaikuttaa saamenkielisten sosiaali- ja terveyspalvelujen turvaamiseksi kunnille myönnettävän erillisen valtionavustuksen suuntaamiseen.

Vähemmistövaltuutettu pitää tärkeänä ehdotusta siitä, että saamelaiskäräjien tehtävä edistää alkuperäiskansaoikeuksien toteutumista kävisi säännöksestä ilmi. Niin ikään ehdotettu säännös saamelaiskulttuurin keskeisistä piirteistä on kannatettava. Säännöksestä kävisi selkeästi ilmi saamelaiskulttuurin laajuus ja moninaisuus. Ehdotetut muutokset korostavat saamelaiskäräjien kulttuuri-itsehallinnollista asemaa.

Paliskuntain yhdistys kiinnittää huomiota ehdotetun 5 §:n uuteen mainintaan, että saamelaiskäräjät voisi kehittää ja hallinnoida saamelaiskulttuuria ja myöntää rahoitusta. Poroelinkeino luetaan saamelaiskulttuurin kuuluvaksi, mutta saamelaiskäräjät eivät voi hallinnoida paliskuntia. Paliskuntien itsenäinen päätäntävalta on lakisääteisesti olemassa ja sitä tarvitaan myös jatkossa turvaamaan poroelinkeinojen toimintaedellytykset saamelaisten kotiseutualueella.

Suoma Sámiid Dáiddasearvi ry esittää saamelaiskulttuurin määritelmään lisäyksen ”...saamelainen henkinen perintö”.

Varaukselliset/vastustavat

Sisäasiainministeriö ja opetus- ja kulttuuriministeriö kiinnittävät huomiota kulttuurin määrittelyn ja neuvotteluvuorituksen väliseen suhteeseen. Kulttuurin määrittely vaikuttaa neuvotteluvuorituksen sisältöön. Sisäministeriön mukaan perusteluissa olisi hyvä tuoda esiin monipuolisesti myös niitä saamelaisten alkuperäiskansana harjoittaman kulttuurin erilaisia tapoja ja muotoja, jotka eivät sisälly keskeisten piirteiden luetteloon.

Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, että ehdotetun 5 § yleisen toimivallan piirissä olevia 2 momentissa lueteltuja asioita (ml. saamelainen perinteinen tieto ja kulttuuri-ilmaukset) koskeva mahdollinen lainsäädäntö tulisi perustua Maailman henkisen omaisuuden järjestö WIPO:n geenivarojen, perinnetiedon ja kansanperinteen suojaamista käsittelevän hallitustenvälisen komitean piirissä tulevaisuudessa saavutettavaan tulokseen.

Museovirasto, maa- ja metsätalousministeriö sekä paliskuntain yhdistys kiinnittivät huomiota rajanvetoon saamelaiskäräjien toimivaltaan suhteessa muiden viranomaisten toimivaltaan. Saamelaiskäräjien toimivaltaa ei voi saamelaiskäräjälain nojalla ulottaa muiden toimivallan alueelle.

Maa- ja metsätalousministeriö katsoo, että työryhmän mietinnössä ei ole selvitetty ehdotetun toimivaltasäännöksen suhdetta voimassa oleviin elinkeinojen rahoitusta ja tukemista koskeviin säännöksiin. Koska muutos nykytilanteeseen olisi periaatteiltaan merkittävä, säännöksen tarpeellisuus ja suhde nykyisiin säännöksen tulisi selvittää. Myös säännöksen perustuslainmukaisuus tulisi arvioida. Ministeriö katsoo, ettei saamelaiskäräjille tule säätää yleistä toimivaltaa kehittää ja hallinnoida saamelaiskulttuuria ja myöntää rahoitusta ainakaan ennen kuin tämän tehtävän suhde voimassa olevaan kotimaiseen ja yhteisölainsäädäntöön on selvitetty.

Metsähallitus kiinnittää lausunnossaan huomiota siihen, että saamelaiskäräjien ja paliskuntain yhdistyksen kannat siitä, mistä asioista tulee neuvotella poronhoitolain nojalla paliskunnan ja missä asioissa saamelaiskäräjien kanssa, poikkeavat välillä toisistaan. Ehdotettu laki ei selkeytä tätä asia, ellei samalla selkeytetä myös saamelaiskäräjien ja paliskuntien toimivaltaa myös poronhoidon näkökulmasta.

Suomen saamelaisten keskusjärjestö ja Suomen saamelaisnuoret esittävät, että kulttuurilistaus olisi poistettava laista ja siirrettävä perusteluihin esimerkkiluettelona.

Suomen saamelaisten keskusjärjestö esittää lausunnossaan, että uusi 5 §:n 2 momentti ensisijaisesti poistetaan tai että lainkohtaan lisätään saamelaisten maa- ja vesioikeudet. Uuden 3 momentin osalta todetaan, että saamelaiskäräjillä ei voi olla lailla säädettyä oikeutta kehittää ja hallinnoida saamelaiskulttuuria itsenäisesti ja päättää 2 momentin mukaisesti saamelaisten alkuperäiskansana harjoittaman kulttuurin tavoista ja muodoista, koska se tarkoittaa kilpailutilannetta erityisesti saamelaiskulttuuria elinkeinoikseen harjoittavien saamelaisten kanssa. Yhdistys esittää uuden 3 momentin sijasta voimassa olevan 2 momentin säilyttämistä siten muutettuna, että siihen siirretään nykyisen lain 8 §:ään sisältyvä määrärahojen jakaminen. Saamelaisten kansalaisjärjestöjen toiminnan rahoitus tulisi turvata muutakin kautta kuin saamelaiskäräjiltä, mistä tulisi mainita lain yksityiskohtaisissa perusteluissa.

6 § Saamelaisten edustaminen

Saamelaiskäräjät edustaa saamelaisia kansallisissa ja kansainvälisissä tehtävissään.

Ulkoasiainministeriön mukaan ehdotus korostaa muun muassa saamelaiskäräjien kansainvälisiä tehtäviä nykyisten kansainvälisten yhteyksien sijaan. Ehdotettu muutos tukee saamelaiskäräjien osallistumista alkuperäiskansojen asemaan ja oikeuksiin liittyviin kansainvälisiin asioihin.

Kolttien kyläkokous ja Suomen saamelaisnuoret tuovat lausunnoissaan esiin tarpeen varmistaa mm. kolttien kyläkokouksen ja saamelaisten kansalaisjärjestöjen mahdollisuus ja oikeus myös edustaa saamelaisia. Suomen saamelaisten keskusjärjestö on samalla kannalla, todeten, että käräjät ei voi yksin edustaa kaikkea saamelaisiin liittyvää, vaan saamelaisten kansalaisjärjestöille tulee varata yhtä hyvä mahdollisuus kuin suomalaisille kansalaisjärjestöille edustaa kansalaisyhteiskuntaansa niin kansallisesti kuin kansainvälisesti esimerkiksi YK:n toimielimissä.

7 § Kertomus

Ehdotuksen mukaan saamelaiskäräjät antaisi jatkossa kertomuksensa suoraan eduskunnalle eikä hallituksen kertomuksen liitteenä.

Ulkoasiainministeriö, eduskunnan keskuskanslia ja Suomen saamelaisten keskusjärjestö kannattavat ehdotusta.

Eduskunnan kanslian lausunnossa todetaan, että hallituksen toimenpidekertomus ja valtion tilinpäätöskertomus on eduskunnan 16.12.2013 hyväksymillä laeilla valtioneuvostosta annetun lain (175/2003) ja valtion talousarviosta annetun lain (423/1988) muuttamisesta (HE 62/2013 vp) yhdistetty hallituksen vuosikertomukseksi. Eduskunnan työjärjestyksen 32 §:ää on samalla muutettu siten (PNE 1/2013 vp), että vuosikertomus lähetetään vastaisuudessa valmistelevasti käsiteltäväksi tarkastusvaliokuntaan nykyisen perustuslakivaliokunnan ja ulkoasiainvaliokunnan sijasta. Eduskunta ottaa myöhemmin kantaa siihen, mihin valiokuntaan/valiokuntiin saamelaiskäräjien vuosittainen kertomus lähetetään valmisteltavasti käsiteltäväksi.

9 § Yhteistoimintavelvoite

Viranomaiset ja muut julkisia hallintotehtäviä hoitavat neuvottelevat yhteisymmärrykseen pyrkien saamelaiskäräjien kanssa saamelaisten kotiseutualueella toteutettavista tai vaikutuksiltaan sinne ulottuvista sekä muista erityisesti saamelaisten kieleen tai kulttuuriin taikka heidän asemaansa tai oikeuksiinsa alkuperäiskansana vaikuttavista merkittävistä toimenpiteistä. Tässä tarkoituksessa viranomaiset ja muut julkista hallintotehtävää hoitavat varaavat saamelaiskäräjille oikea-aikaisen mahdollisuuden osallistua asioiden valmisteluun.

Viranomaisen ja muun julkista hallintotehtävää hoitavan on laadittava käydyistä neuvotteluista pöytäkirja.

Viranomaistahoista valtaosa kannatti lähtökohtaisesti ehdotusta, mutta kaikissa lausunnoissa ehdotusta pidettiin joiltain osin epäselvänä. Ehdotusta vastustettiin 5 lausunnossa. Yhdistysten lausunnoissa tuli esiin toive, että neuvotteluvollisuus koskisi myös saamelaiskäräjiä suhteessa esimerkiksi saamelaisjärjestöihin tai kolttien kyläkokoukseen.

Puoltavat/ ei vastustavat

Saamelaiskäräjät pitää ehdotusta nykytilaan verrattuna parannuksena, mutta katsoo, ettei se täytä kansainvälisessä oikeudessa käyttöön otettua tietoon perustuvaa ennakkosuostumusta (Free, prior and informed consent).

Ulkoasiainministeriö, sisäministeriö, puolustusministeriö, opetushallitus, Lapin ELY-keskus, ympäristöministeriö, apulaisoikeusasiamies, vähemmistövaltuutettu ja Utsjoen kunta kannattavat ehdotusta, joskin lähes kaikki kaipaavat ehdotukseen täsmennystä. Valtioneuvoston kanslia katsoo, että säännöksen suhdetta hallintolain kuulemissääntöön olisi täsmennettävä. Sosiaali- ja terveysministeriö, TUKES ja paliskuntain yhdistys eivät vastusta ehdotusta.

Ehdotusta lähtökohtaisesti puoltavissa lausunnoissa epäselvänä pidettiin erityisesti velvoitteen piiriin kuuluvat asiat, eli säännöksen soveltamisala, oikea-aikaisuus, neuvottelujen ajankohta, milloin neuvotteluelvoite on täytetty, miten arvioidaan asian merkittävyys eli neuvotteluelvoitteen syntyminen sekä mikä on hyväksyttävä neuvottelukoonpano. Lausunnoissa esitettiin lakiin lisättäväksi voimassa olevan säännöksen maininta siitä, että käyttämättä jätetty tilaisuus ei estä viranomaista päättämästä asiasta, maininta siitä, että saamelaiskäräjät ei voi estää viranomaisen päätöksentekoa sen toimivaltaan kuuluvassa asiassa, tai asian jatkokäsittelyä sekä oikeus saada pöytäkirjaan merkityksi myös eriävä mielipide.

Sisäministeriön mukaan on tärkeää varmistaa, että neuvotteluvolliset tiedostavat ja tunnistavat kysymykset, joita velvoite koskee. Ministeriö ehdottaa, että esityksessä tarkemmin määriteltäisiin se, milloin toimenpide on merkittävä.

Sosiaali- ja terveysministeriö tulkitsee laajennettua yhteistyövelvoitetta niin, että se koskisi lähinnä vain saamenkielisten sosiaali- ja terveystalvelujen suuntaamista ja kehittämistä sekä saamenkielisten sosiaali- ja terveystalvelujen turvaamista koskevan valtionavustuksen suuruutta.

Ympäristöministeriö pitää säännöstä tärkeänä ja tarpeellisena, mutta pitää säännösehdo-
tusta epäselvänä ja kaipaa täsmennystä mm. neuvotteluvollisuuksien määrään ja ajankohtaan. Lausunnossa todetaan, että neuvotteluelvoitteen piiriin kuuluvista asioista olisi hyvä edelleen säätää voimassa olevan 9 §:n tapaan. Lisäksi olisi määriteltävä, mil-
laisessa neuvottelukoonpanossa ja missä vaiheessa voidaan tehdä vaikutusten merkittä-
vyyden arviointi niin, että päätöksenteon oikeudellinen edellytys täyttyy.

Tukes ehdottaa voimassa olevan lain 9 §:n 2 momentin säilyttämistä laissa asioiden ylimääräisen viivästymisen ehkäisemiseksi. Lausunnossa todetaan myös, että olisi syytä selventää milloin yhteisymmärrys on saavutettu tila ja milloin neuvotteluista pidettävään pöytäkirjaan voidaan kirjata eriäväksi jäänyt käsitys. Lausunnossa todetaan lisäksi

että voi olla epäselvää osapuolten kesken, mikä katsotaan asian ratkaisemisen kannalta riittäväksi yhteiseksi tietopohjaksi ja kenen vastuulla sen hankkiminen on. Tukes pitää myös säännöksen suhdetta kaivoslain 38 §:ään epäselvänä.

Lapin ELY-keskuksen lausunnossa todetaan, että neuvotteluelvoitteen piiriin kuuluvista asioista voisi edelleen olla tarvetta säätää voimassa olevan säännöksen tapaan. Ehdotettu säännös jättää epäselväksi, millaiset toimenpiteet kuuluvat neuvotteluelvoitteen piiriin ja miten neuvotteluelvoitteen laukaisevan merkittävyyden arviointi tehdään.

Paliskuntain yhdistys ei suoraan kannata eikä vastusta ehdotusta. Paliskuntain yhdistys toteaa että paliskuntien poronhoitoalaista ilmeneviä tehtäviä ei saa hämärtää lakimuutoksella. Myös paliskunta voidaan katsoa julkisia hallintotehtäviä hoitavaksi tahoksi omalla toiminta-alueellaan. Paliskuntain yhdistys hoitaa myös osaltaan julkisia hallintotehtäviä muun muassa poromerkkiasioissa. Yhteistoimintavelvoite ei erityislainsäädännön puitteissa kuitenkaan voi ulottua koskemaan saamelaiden kotiseutualueen paliskuntia. Paliskuntain yhdistyksen osalta puolestaan jo nykykäytäntö ylittää selvästi neuvotteluelvoitteen asettaman vaatimuksen. Paliskuntain yhdistys pitää voimassa olevan §:n 2 momentin sisällyttämistä lakiin tarpeellisena.

Ulkoasiainministeriön lausunnossa todetaan, että alkuperäiskansojen oikeuksia koskeva YK:n julistus on tuonut pysyvästi alkuperäiskansojen oikeuksiin vapaan ja tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen (*free, prior and informed consent*) käsitteen. Vapaata ja tietoon perustuvaa ennakkosuostumusta ei tulkita alkuperäiskansojen veto-oikeudeksi, vaan lähinnä keinoksi varmistaa alkuperäiskansojen osallistuminen päätöksentekoon sellaisissa asioissa, joilla on suora vaikutus niiden asemaan ja oikeuksiin. Alkuperäiskansojen oikeuksia koskevassa YK:n julistuksessa tämä käsite pohjautuu alkuperäiskansojen itsemääräämisoikeuteen. Laajemmassa kansainvälisoikeudellisessa kontekstissa se liittyy kuitenkin yleisemmin alkuperäiskansojen oikeuteen kehitykseen, syrjimättömyyteen, kulttuuriin sen laajassa merkityksessä sekä maiden ja alueiden omistukseen, hallintaan ja käyttöön ja tämän myötä myös luonnonvaroihin. Lausunnossa viitataan YK:n julistuksen 18 artiklaan, jonka mukaan alkuperäiskansoilla on oikeus osallistua omien toimintaperiaatteidensa mukaisesti valittujen edustajiensa kautta päätöksentekoon asioissa, jotka voivat vaikuttaa näiden kansojen oikeuksiin. Ehdotus perusteluineen on ministeriön mukaan sopusoinnussa julistuksen 19 artiklan kanssa, jonka mukaan valtioiden tulee neuvotella vilpittömässä mielessä ja toimia yhteistyössä kyseisten alkuperäiskansojen kanssa näiden omien edustuselinten kautta saadakseen niiden vapaan ja tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen ennen kuin valtiot hyväksyvät ja panevat täytäntöön lainsäädännöllisiä tai hallinnollisia toimia, jotka voivat vaikuttaa alkuperäiskansoihin.

Apulaisoikeusasiamies pitää tärkeänä, että yhteistoimintavelvoitteen sisältö kirjataan selkeästi lakiin. Lakiehdotuksen perusteluissa mainittuja yhteisymmärryksen kannalta olennaiset seikat, kuten oikea-aikaisuus ja riittävän kattavat tiedot tulisi kirjata lakiin. Pöytäkirjaan on aiheellista merkitä myös tieto neuvotteluissa eriäviksi jäädyistä käsityksistä.

Vähemmistövaltuutettu pitää erittäin tervetulleena työryhmän ehdotusta laajentaa viranomaisten velvollisuutta neuvotella saamelaiskäräjien kanssa niistä hankkeista ja toimenpiteistä, jotka liittyvät saamelaisten asemaan ja oikeuksiin. Ehdotetun säännöksen otsikon muuttaminen neuvotteluelvoitteesta yhteistoimintavelvoitteeksi kuvastaa sitä tärkeää asiaa, että kyse on nimenomaan velvollisuudesta tehdä yhteistyötä saamelaiskäräjien kanssa ja että tässä yhteistyössä tulee pyrkiä yhteisymmärrykseen. Lausunnon mukaan on tärkeää, että saamelaiskäräjillä on tosiasiallinen mahdollisuus osallistua päätöksentekoon ja että tämä mahdollisuus varataan riittävän aikaisessa vaiheessa aidon osallistumismahdollisuuden turvaamiseksi.

Utsjoen kunta huomauttaa, että kunnallisen itsehallinnon toimivaltuuksiin ei tule kajota eikä yhteisymmärrykseen pyrkiminen saa merkitä sitä, että saamelaiskäräjillä olisi oikeus estää kuntaa päättämästä sen toimivaltaan kuuluvaa asiaa.

Koltaneuvostot katsovat yhteistoimintavelvoitteen hyvin merkittäväksi asiaksi alkuperäiskansakysymyksessä. Esitetyllä pykälällä saavutetaan lausunnon mukaan minimitaso asiassa. Kolttien kyläkokouksen ja saamelaiskäräjien välillä olisi myös hyvä olla vastaavanlainen yhteistoimintavelvoite.

Samoilla linjoilla on Suomen saamelaisten keskusjärjestö, jonka mielestä yhteistoimintavelvoitetta koskevan säännöksen ”yhteisymmärrykseen pyrkien” tulisi koskea myös saamelaiskäräjiä sen kuullessa saamelaista yhteisöä. Yhdistys ehdottaa tähän liittyen uutta 9a §:ää.

Suomen saamelaisnuoret katsoo, että saamelaiskäräjillä tulisi olla veto-oikeus.

Varaukselliset/vastustavat

Opetus- ja kulttuuriministeriö, maa- ja metsätalousministeriö, Metsähallitus, Enontekiön, Inarin ja Sodankylän kunnat ja Lapin liitto pitävät voimassa olevan säännöksen muuttamista turhana.

Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, että nykyistä neuvotteluelvoitetta koskevaa sääntelyä on pidettävä riittävänä, eikä työryhmän esittämää yhteistoimintavelvoitetta tule laajentaa nykyisestä.

Maa- ja metsätalousministeriö toteaa, että yhteistoimintavelvoite koskisi muun muassa Suomen Riistakeskusta ja Paliskuntain yhdistystä. Myös paliskunnat voitaisiin katsoa sellaisiksi julkisia hallintotehtäviä hoitaviksi elimiksi, joita säännöksen mukainen yhteistoimintavelvoite koskisi. Maa- ja metsätalousministeriö katsoo, että ei ole perusteltua luoda paliskuntien osalta sellaista uutta päällekkäistä neuvottelumenettelyä, joka saattaisi aiheuttaa tulkintaerimielisyyksiä ja ristiriitatilanteita. Maa- ja metsätalousministeriö ei kannata neuvottelumenettelyn ulottamista julkisia hallintotehtäviä hoitaviin elimiin, koska tällainen vaatimus voisi hankaloittaa merkittävästi niiden hallintoa. Yhteistoimintavelvoitteen sisältöä ja vaikutuksia on lausunnon mukaan tarpeen selvittää. Tavoitetta pyrkiä yhteisymmärrykseen ja neuvottelujen oikea-aikaisuuteen pidetään lausunnossa sinänsä kannatettavina.

Kuntaliitto toteaa että ehdotettu 9 § on yhteistoimintavelvoitteen sisällön ja laajuuden osalta tulkinnanvarainen. Pykälän perusteluista ei myöskään ilmene, millä tavoin ehdotuksen on tarkoitus muuttaa nykykäytäntöä. Tämän vuoksi ehdotusta ei ole mahdollista arvioida. Ehdotetun yhteistoimintavelvoitteen sisältöä ja vaikutuksia verrattuna nykymenettelyyn on tarpeen täsmentää.

Enontekiön kunta esittää, että nykyistä neuvotteluelvoitetta ei muuteta yhteistoimintavelvoitteeksi. Työryhmän esitys yhteistoimintavelvoitteesta on liian tulkinnanvarainen eikä nykyistä neuvotteluelvoitetta voida muuttaa ilman perusteellista tarkastelua perustuslailla turvatus kunnallisen itsehallinnon ja saamelaiskäräjien kulttuuri-itsehallinnon suhteesta. Kunnallista itsehallintoa ei voida heikentää alkuperäiskansan itsehallinnon lisäämisen kustannuksella.

Inarin kunta ei pidä neuvotteluelvoitteen laajentamista yhteistoimintavelvoitteeksi tarpeellisena, vaan jopa kunnan kaavoitusoikeutta ja -velvollisuutta rajoittavana. Inarin kunta pitää tulkinnallisuutta lisäävänä myös lakiluonnosmuotoilua, jossa viranomaisilta edellytetään pyrkimystä yhteisymmärrykseen, mutta samaa velvoitetta ei edellytetä saamelaiskäräjiltä. Kunta ei kannata velvoitteen laajentamista erikseen luetelluista asioista yleisvelvoitteeksi. Lausunnossa ehdotukseen sisältyviä ilmauksia ”yhteisymmärrykseen pyrkien” ja ”oikea-aikaisen mahdollisuuden” pidetään epäselvinä. Jos työryhmän ehdotus toteutuu kunta pitää välttämättömänä sisällyttää lakiin nykyisen lain sanamuoto, joka takaa viranomaiselle oikeuden jatkaa asian käsittelyä. Vaatimus pöytäkirjan pitämisestä on tarpeeton.

Sodankylän kunta ei voi hyväksyä esitettyä neuvottelumenettelyn laajennusta. Kunnan käsityksen mukaan saamelaiskäräjien kuuleminen on jo nykyisellään laajaa ja riittävää. Erityisesti maankäyttöön liittyvissä asioissa kunta vastustaa jyrkästi nykykäytännön muuttamista. Lisäksi kunta vastustaa neuvottelumenettelyn ulottamista toimenpiteisiin, jotka ulottuvat tai toteutuvat kotiseutualueen ulkopuolella.

Lapin liitto ei pidä ehdotusta tarpeellisena ja katsoo sen luovan viranomaisille uusia velvoitteita. Säännös on myös tulkinnanvarainen ja tähän muotoon kirjoitettuna saattaa jopa haitata viranomaistehtävien hoitamista.

10 § Kokoonpano ja toimikausi

Saamelaiskäräjiin kuuluu 25 jäsentä ja viisi varajäsentä, jotka valitaan saamelaiskäräjien vaaleilla neljäksi kalenterivuodeksi kerrallaan. Saamelaiskäräjissä tulee olla vähintään viisi jäsentä Inarin kunnasta, neljä jäsentä Utsjoen kunnasta, kolme jäsentä Enontekiön kunnasta ja kaksi jäsentä Sodankylän kunnan Lapin paliskunnan alueelta ja yksi varajäsen kustakin mainitusta kunnasta. Lisäksi käräjissä tulee olla saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolelta vähintään yksi jäsen ja varajäsen.

Puoltavat

Saamelaiskäräjät pitää jäsenmäärän lisäämistä perusteltuna. Lausunnossa todetaan, että kiintiöiden koon määrittely on tasapainoilua sekä alueellisen edustettavuuden että parlamentarismin kanssa. Ehdotusta voidaan kuitenkin kannattaa, koska se turvaa eri alueiden edustettavuuden. Mikäli edustajia olisi kiintiöity enemmän, äänestäjien mahdollisuudet vaikuttaa saamelaiskäräjien kokoonpanoon heikkenisivät ja kunnallisuus korostuisi saamelaiskäräjien kokoonpanossa liikaa. Saamelaiskäräjien tehtävien (lain 1 § ja 5 §) kannalta ajateltuna saamelaiskäräjät ei aja saamelaisten oikeuksia kuntakiintiöittäin, vaan saamelaiskäräjien tehtävänä on ajaa saamelaisten alkuperäiskansaoikeuksien toteutumista asuinpaikasta tai kunnasta huolimatta. Saamelaiskäräjien perustuslaillisen luonteen johdosta on välttämätöntä, että saamelaiskäräjien toiminnan luonne ei muutu eikä eri kunnissa asuvien saamelaisten etuja aseteta vastakkain. Saamelaiset eivät ole myöskään perinteisesti asuneet kiinteästi yhden kunnan alueella ja saman suvun jäseniä asuu usean eri kunnan alueella. Saamelaisyhteisön historian ja sukukeskeisen yhteisön kannalta edustajapaikkojen liiallinen kunnallinen kiintiöinti ei ole myöskään perusteltua.

Sisäministeriö, Utsjoen kunta ja Saamelaisnuoret kannattavat ehdotusta. Inarin kunta esittää, että kuntakiintiöt vastaisivat todellista äänioikeutettujen lukumäärään suhteutettua lukua. City Sámit esittävät, että kotiseutualueen ulkopuolelta tulisi valita vähintään kaksi jäsentä ja yksi varajäsen.

Varaukselliset/vastustavat

Inarin kunta toteaa, että sen alueella asuu saamelaisalueen kunnista eniten saamelaisia, jotka jakaantuvat kielellisesti ja kulttuurisesti pohjoissaamelaisiin, inarinsaamelaisiin ja koltansaamelaisiin. Mikäli työryhmän esitys neuvotteluvaihtoiteesta toteutuu, kohtuullista on, että laissa säädetään kuntien edustajien vähimmäismäärät saamelaiskäräjillä vaaleissa äänioikeutettujen mukaisiksi. Inarin kunnasta näin ollen tulisi olla vähintään seitsemän edustajaa.

Inarinsaamelaiset katsoo, että kuntakiintiöiden paikkaluku tulee määräytyä saamelaisten kotiseutualueen kunnissa asuvien saamelaisten äänioikeutettujen määrän mukaan.

Suomen saamelaisten keskusjärjestö vastustaa kuntakiintiöiden ja saamelaiskäräjien kokouksen jäsenmäärän muuttamista.

Juha Jona esittää lausunnossaan kiintiöiden poistamista kokonaan. Kiintiöt ovat hänen mielestään kyseenalaisia yhdenvertaisuuden kannalta eikä niitä voi perustella käytännön syistä johtuvilla seikoilla.

Webropol: 46 kannattaa ehdotusta kokoonpanosta ja kuntakiintiöistä, 52 ei kannata. Kiintiöitä pidetään epädemokraattisina. Kiintiöiden tulisi vastata äänestäjien lukumäärää. Kiintiöitä tulisi olla myös muualta. Kuntakiintiöt ovat turhia.

11 ja 13 § Saamelaiskäräjien puhemies ja hallitus

Saamelaiskäräjät valitsee keskuudestaan puhemiehen ja kaksi varapuhemiestä. Valinnasta on välittömästi ilmoitettava oikeusministeriölle.

— — —

Saamelaiskäräjät valitsee keskuudestaan hallitukseen puheenjohtajan ja kaksi varapuheenjohtajaa sekä enintään neljä muuta jäsentä. Saamelaiskäräjät valitsee saamelaisten keskuudesta hallituksen jäsenille henkilökohtaiset varajäsenet. Valinnasta on välittömästi ilmoitettava oikeusministeriölle.

Hallituksen puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja eivät voi toimia saamelaiskäräjien puhemiehenä tai varapuhemiehenä.

Hallituksen puheenjohtaja toimii tehtävässään päätoimisesti. Sama henkilö voidaan valita hallituksen puheenjohtajaksi enintään kolmeksi perättäiseksi toimikaudeksi.

Ehdotus puhemiehen ja hallituksen puheenjohtajan tehtävien erottamisesta saa kannatusta.

Saamelaiskäräjät katsoo erillisen puhemiehen valintaa koskevan ehdotuksen lisäävän parlamentarismia ja korostavan yleiskokouksen roolia. Lausunnossa todetaan, että hallituksen toimintaa helpottaa esitys siitä, että hallituksen jäsenille valitaan varajäsenet. Se, että varajäsenien ei tarvitse olla saamelaiskäräjien jäseniä tai varajäseniä edellyttää jatkoselvittämistä. Parlamentarismin edistämiseksi ja saamelaiskäräjien toiminnan tehostamiseksi varajäsenien olisi oltava vähintään vaaleissa ehdokkaana, jotta hallituksen toimintakyky ja parlamentarismi voisivat toteutua.

Kolttien kyläkokous katsoo, että alueellinen ja kielellinen jakauma on otettava huomioon hallituksen kokoonpanossa. Kolttien kyläkokous katsoo, että mahdollisuus valita varajäsen käräjien kokouksen ulkopuolelta on hyvä vähemmistössä olevien kannalta.

Suomen saamelaisten keskusjärjestö esittää, että puhemiehen, puheenjohtajan ja hallituksen jäsenten toimikauden tulisi olla 2 vuotta niin kuin aikaisemmin. Toimikaudesta tulisi selkeästi säätää laissa. Lausunnossa esitetään myös, että saamelaiskäräjien kokoukselle säädettäisiin valta erottaa luottamushenkilöistä koostuva koko toimielin kesken vaalikauden, jos he tai joku toimielimen jäsen ei nauti käräjien kokouksen luottamusta. Asian voisi saattaa vireille aloitteenaan 12.1 §:ssä tarkoitettu kolmasosa jäsenistä. Jotta myös hallituksen varajäsenet olisivat poliittisessa vastuussa alkuperäiskansalle, on perusteltua, että varajäsenetkin valitaan saamelaiskäräjien jäsenistä.

Suomen saamelaisnuoret kokee uudistuksen edistävän saamelaista demokratiaa ja saamelaiskäräjien demokraattisuutta. Lausunnossa todetaan jäävän epäselväksi sen suhteen, kuka on saamelaiskäräjien todellinen johtaja, kun saamelaiskäräjien kokoukselle perustetaan erillinen puheenjohtaja ja se erotetaan hallituksen puheenjohtajuudesta. Yhdistys

ehdottaa, että kyseisen pykälän otsikko muutetaan saamelaiskäräjien kokouksen puhe-
mieheksi ja että saamelaiskäräjien hallituksen puheenjohtajalle annetaan rinnakkaisni-
meke, saamelaiskäräjien presidentti. Yhdistys ehdottaa, että sekä saamelaiskäräjien hal-
lituksen että kokouksen puheenjohtajien tehtävät olisivat päätoimisia. Lausunnossa eh-
dotetaan myös, että saamelaiskäräjien hallitus voi tarvitessaan palkata poliittisia neu-
vonantajia ja erilaisia asiantuntijoita. Kyseisen ehdotuksen budjettivaikutukset tulisi ot-
taa huomioon saamelaiskäräjien budjetissa.

12 § Kokousten koollekutsuminen

Saamelaiskäräjien kokous päättää kokouksensa pidosta. Kokous on lisäksi kutsuttava koolle, jos
puhemies, hallituksen puheenjohtaja tai hallitus katsoo sen tarpeelliseksi tai kolmasosa jäsenistä
niin vaatii tietyn asian käsittelyä varten

Suomen saamelaisten keskusjärjestö ehdottaa lisäystä 1 momentin loppuun: *Tällainen
asia on käsiteltävä kiireellisesti.*

15 § Toimivallan käyttö

Saamelaiskäräjien kokous sekä hallitus ja muut toimielimet käyttävät käräjille kuuluvaa toimival-
taa sen mukaan kuin tässä laissa säädetään ja saamelaiskäräjien työjärjestyksessä määrätään.

Saamelaiskäräjien kokous päättää periaatteellisesti merkittävistä ja laajakantoisista asioista, jollei
asian kiireellisyydestä muuta johdu.

Toimivaltaa ei saa siirtää 5 §:n 4 momentissa, 7 §:ssä, 10 §:n 3 momentissa, 11–14 §:ssä,
18 b §:ssä, 18 c §:ssä, 18 j §:ssä, 20 §:ssä eikä 26 §:ssä tarkoitetuissa asioissa

Suomen saamelaisten keskusjärjestö katsoo, että saamelaiskäräjien toiminnan tulee pe-
rustua vallan kolmijakoon ja sovellettuun parlamentarismiin, saamelaiskäräjien kokouk-
sella tulisi olla valta erottaa luottamushenkilöistä koostuva koko toimielin kesken vaali-
kauden, jos he tai joku toimielimen jäsen ei nauti käräjien kokouksen luottamusta.

16 § Toimistot ja henkilöstö

Saamelaiskäräjillä on toimistoja sekä virka- ja työsopimussuhteista henkilöstöä sen mukaan kuin siitä saamelaiskäräjien työjärjestyksessä tarkemmin määrätään. Saamen kielen toimistosta säädetään erikseen

Saamelaiskäräjät katsoo ehdotuksen lisäävän käräjien itsemääräämisoikeutta omaan toimintaansa nähden, mikä helpottaa toiminnan kehittämistä.

Suomen saamelaisten keskusjärjestön mukaan hallintojohtajan ja lakimiessihteerin viroista tulisi säätää laissa. Myös keskeisimmistä toimistoista tulisi säätää laissa.

17 a § Kokoukseen osallistuminen teknistä tiedonvälitystapaa käyttäen

Saamelaiskäräjien työjärjestyksessä voidaan määrätä, että toimielimen jäsenet ja henkilöt, joilla on toimielimen kokouksessa läsnäolo- ja puheoikeus, voivat osallistua kokoukseen käyttäen videoneuvottelua tai muuta soveltuvaa teknistä tiedonvälitystapaa.

Työjärjestyksessä voidaan antaa tarkemmat määräykset teknistä tiedonvälitystapaa käytettäessä noudatettavasta menettelystä.

Saamelaiskäräjät katsoo, että esitys on tärkeä saamelaisten kotiseutualueen pitkien etäisyyksien johdosta. Esitys helpottaa saamelaiskäräjien toimintaa myös sen johdosta, koska saamelaiskäräjille on valittava vähintään yksi edustaja kotiseutualueen ulkopuolelta. Määräys helpottaa myös lautakuntien ja hallituksen työtä ja kiireellisten kokousasioiden käsittelyä. Kolttien kyläkokous pitää mahdollisuutta hyvänä edistykseenä.

Suomen saamelaisten keskusjärjestö esittää, että asioista, joissa ei voida käyttää teknistä tiedonvälitystä, tulisi säätää esimerkiksi 2 momentissa.

17 b § Aloiteoikeus

Vähintään sadallaviidelläkymmenellä äänioikeutetulla saamelaisella on oikeus tehdä saamelaiskäräjille aloite käräjien tehtäviin kuuluvassa asiassa.

Tarkemmat määräykset aloiteoikeuden käyttämisessä noudatettavasta menettelystä ja aloitteen käsittelemisestä annetaan työjärjestyksessä.

Aloiteoikeus on saanut lähes poikkeuksetta kannatusta. Saamelaiskäräjien lisäksi Kolttien kyläkokous, Suoma Sámiid Dáiddasearvi ry ja Utsjoen kunta ovat kuitenkin ehdottaneet, että aloitteen voisi tehdä vähintään 50 henkilöä. Inarinsaamelaiset esittää, että aloiteoikeus tulisi olla yhdelläkin saamelaisella.

Saamelaiskäräjät esittää, että aloitteen voisi tehdä työryhmän esittämän 150 äänioikeutetun saamelaisen sijasta 50 äänioikeutettua saamelaista. Nimien kerääminen paperilla on vaikeaa saamelaisen kotiseutualueen pitkien etäisyyksien ja harvan asutuksen vuoksi. Onkin välttämätöntä, että aloitteen tekeminen olisi mahdollista myös sähköisesti. Kansalaisaloite.fi -palveluun tulisi liittää mahdollisuus tehdä saamelaiskäräjille aloite ja luonnollisesti tarjota tietoa. Aloitteesta tulee saada tietoa ja aloite on voitava tehdä saamen kielilain mukaisesti saamen kielellä eli pohjois-, inarin- ja koltansaameksi.

Suomen saamelaisten keskusjärjestö pitää aloiteoikeutta tarpeettomana ja ehdottaa säännöksen poistamista.

Webropol: 60 kannattaa aloiteoikeutta, 35 ei kannata. Molemmissa vastaajaryhmissä todetaan, että 150 on liian suuri luku. Joissakin vastauksissa ehdotetaan kunta-aloitteen mukaisesti yhden henkilön rajaa.

18 § Asioiden käsittely

Säännökseen on tehty vain erillisen puhemiehen tehtävästä johtuvat sanalliset muutokset.

Suomen saamelaisten keskusjärjestö ehdottaa säännökseen uutta 4 momenttia mahdollisuudesta valita luottamushenkilöt (puheenjohtajat, hallitus ja muut toimielimet) suhteellista vaalitapaa noudattaen kuntalain 60 § tapaan. Lausunnossa esitetään myös, että säännökseen lisättäisiin esittelijän ja jäsenen oikeus ilmoittaa pöytäkirjaan eriävä mielipiteensä ja jättää se kirjallisena.

20 § Vaalilautakunta

Vaalilautakunta päättää hakemuksesta saamelaisen merkitsemisestä vaaliluettelon sekä laatii vaaliluettelon. Vaalilautakunta toimeenpanee saamelaiskäräjien vaalit siten kuin tässä laissa säädetään.

Vaalilautakuntaan kuuluu puheenjohtaja ja kuusi muuta jäsentä, joista kullakin on henkilökohtainen varajäsen. Vaalilautakunnassa tulee olla jäsen ja varajäsen jokaisesta saamelaisten kotiseutualueen kunnasta. Jäsenten ja varajäsenten valinnassa tulee kiinnittää huomiota siihen, että eri saamen kielet ja saamelaisten eri kulttuurimuodot tulevat vaalilautakunnassa edustetuiksi.

Valtaosa säännöksestä lausuneista kannattaa ehdotusta ja pitää sitä parannuksena voimassa olevaan verrattuna.

Puoltavat/ei vastustavat

Saamelaiskäräjät pitää ehdotusta erinomaisena sen parantaessa saamelaisten oikeusturvaa ja helpottaen saamelaiskäräjien omaa toimintaa. On tärkeää, että vaalilautakunnan kokoonpanossa on huomioitava eri saamen kieliryhmät. Kulttuurilautakunnalla tulee voida mahdollisuus tarkistaa vaalilautakunnalta tarvittaessa kulttuurimäärärahaa myöntäessään onko hakija saamelainen.

Apulaisoikeusasiamiehen mukaan määrääjän asettaminen vaalilautakunnalle lisäisi hakijan oikeusturvaa.

Kolttien kyläkokouksen lausunnossa muutosta pidetään tärkeänä ja koetaan vähemmistösaamelaisryhmien kohdalla selkeänä parannuksena entiseen.

Inarinsaamelaisten yhdistys esittää, että vaalilautakuntaan tulisi valita kaksi jäsentä kustakin saamelaisryhmästä, ja ne muodostaisivat jaostot. Jaostot valitsisivat oman ryhmänsä osalta vaaliluettelon otettavat. Ryhmähyväksyntä voi tulla kysymykseen mikäli ko. ryhmä, joka hyväksyy inarinsaamelaisten hakemuksia muodostetaan siten, että siinä on riittävä määrä myös inarinsaamelaisia.

Suomen saamelaisten keskusjärjestön lausunnossa todetaan, että vaalilautakuntaa koskevan säännöksen 2 momentissa ei tarkoitettane sitä, että jäsenten tulisi olla eri saamen kielten taitajia vaan edustaa saamen eri kieliryhmiä. Kuuden jäsenen sijaan riittäisi viisi jäsentä.

City-Såmit esittää, että vaalilautakuntaan tulisi saada yksi jäsen edustamaan kotiseutualueen ulkopuolista aluetta.

Varaukselliset/vastustavat

Enontekiön kunta esittää, että henkilöiden saamelaisuudesta päättäminen osoitetaan ulkopuolisen ja riippumattoman tahon ratkaistavaksi. Kytkös vaaliluetteloon hakeutuvien ja siitä päättävien välillä on niin läheinen, ettei vaalilautakuntaa voida pitää riippumattomana hakemusten käsittelijänä. Käytännössä nyt käytössä oleva ja uudelleen esitetty malli mitätöi saamelaismääritelmän objektiiviset kriteerit ja antaa vaalilautakunnalla oikeuden poiketa niistä mielivaltaisesti. Henkilön saamelaisuudesta päättämisen tulisi siten olla ulkopuolisen, riippumattoman tahon ratkaistavana. Vaalilautakunta tulee korvata elimellä, johon eri saamelaisryhmillä on oikeus valita tuomarinvirkaan oikeuttavan tutkinnon suorittanut henkilö. Tämä toimielin tulkitsisi saamelaismääritelmää normaalien laintulkintasääntöjen mukaisesti. Päätöksestä olisi oikeus valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

Vaihtoehtoisesti Enontekiö kunnan lausunnossa esitetään, että eri saamelaisryhmiä edustavat yhdistykset saavat nimetä omat edustajansa vaalilautakuntaan ja vaaliluetteloon merkitseminen on toteutettava, mikäli hakija täyttää lain objektiiviset kriteerit ja mikäli yksikin vaalilautakunnan jäsen tunnistaa (ryhmähyväksyy edustamansa ryhmän puolesta) henkilön saamelaiseksi. Tässä tapauksessa on huomioitava, että vaalilautakunnassa on oltava edustus vähintäänkin metsä-, kalastaja- ja tunturisaamelaiset ry:stä, lapinkylien yhteistyöjärjestöstä ja inarinsaamelaisen yhdistyksestä. Tällöinkin toimielimen päätöksestä on voitava valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

Lapin liitto pitää yksilön oikeusturvan kannalta perusteltuna sitä, että saamelaiseksi toteaminen ja vaaliluetteloon merkitseminen tehdään yksinomaan objektiivisten kriteerien perusteella ja kriteerien tarkistaminen annetaan riippumattoman elimen tehtäväksi.

Inarinmaan Lapinkyläyhdistys esittää, että saamelaisryhmiä edustavat yhdistykset saavat nimetä omat edustajansa vaalilautakunnan täysivaltaisiksi jäseniksi. Vaalilautakunnassa on oltava edustus Metsä-, kalastaja- ja tunturisaamelaiset ry:stä, Lapinkylien yhteistyöjärjestö ry:stä ja Inarinsaamelaiset ry:stä. Vaaliluetteloon merkitseminen on toteutettava, mikäli hakija täyttää lain objektiiviset kriteerit ja mikäli yksikin vaalilautakunnan jäsen tunnistaa ja ryhmä hyväksyy edustamansa ryhmän puolesta henkilön saamelaiseksi.

Juha Joonan katsoo lausunnossaan, että vaaliluetteloon merkitsemisestä päättävät viime kädessä ne saamelaispoliitikot, jotka muodostavat enemmistön saamelaiskäräjillä. Heillä on oikeus päättää vaalilautakunnan kokoonpanosta ja he ratkaisevat asian mikäli se tuodaan yleiskokouksen päätettäväksi. Suurin saamelaisryhmä ovat pohjoissaamelaiset ja he myös muodostavat enemmistön nykyisillä saamelaiskäräjillä. Joonan esittää, että henkilön saamelaisuudesta päättäminen tulisi olla ulkopuolisen, riippumattoman tahon ratkaistavana. Eräs mahdollisuus olisi se, että vaalilautakunta korvattaisiin elimellä, johon eri saamelaisryhmillä olisi oikeus valita tuomarinvirkaan oikeuttavan tutkinnon suorittanut henkilö. Tämä elin ratkaisisi vaaliluetteloon merkitsemistä koskevat hakemukset normaalien laintulkintasääntöjen mukaisesti. Tämän toimielimen päätöksestä olisi oikeus valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Valitusoikeus olisi ensinnäkin henkilöllä, jonka hakemus olisi hylätty, mutta tilanteessa, jossa hakemus on hyväksytty, valitusoikeus tulisi olla myös muilla.

Jouni Kitti katsoo, että työryhmän esitys heijastaa vahvasti sitä saamelaiskäräjissä vallitsevaa käsitystä että Suomen saamelaiskulttuuri olisi monoliittinen, kun se todellisuudessa on moni-ilmeinen. Suomen valtio joutuu harkitsemaan statuksettomien lappalaisien oikeusaseman tunnustamista erillisellä lainsäädännöllä, mikäli esitys menee läpi ja Saamelaiskäräjien vaalilautakunta päätyy edelleen tulkitsemaan määritelmää yhtä ahtaasti kuin tähänkin saakka, tai jos mahdollista vielä ahtaammin. Tällaisen tilanteen enakoiva välttäminen onnistuisi muuttamalla perinpohjaisesti saamelaismääritelmää ja siihen liittyvää, yksilöön kohdistuvan muodollistetun ryhmäidentifikaation mallia niin, että se vastaisi vallitsevaa todellisuutta ja siirtäisi päätöksentekoa lähemmäs paikallisia yhteisöjä ja niiden perinteitä. Työryhmiin esitys on suunnaltaan täysin päinvastainen. Saamelaiskäräjälakiin olisi luotava järjestelmä, joka takaisi sen, että yhdenkään saamelaisyhteisön näkemykset eivät jäisi jonkun dominoivan ryhmän äänen alle.

Webropol: 72 kannattaa, 27 ei kannata ehdotusta. Molemmissa vastaajaryhmissä esitettiin samankaltaisia vastauksia. Vaalilautakunnassa tulee olla kaikista kolmesta ryhmästä edustajat. Inarinsaamelaiset ja kolttasaamelaiset tulisi mainita. Lautakunnassa tulee olla jokaisesta saamelaisyhtymästä valittu jäsen. Ei kuntapohjaista valintaa.

21 § Äänioikeus

Suomen saamelaisnuoret esittää, että 16 vuotta täyttäneillä tulisi olla äänioikeus.

26 § Oikaisuvaatimus vaaliluetteloja koskevassa asiassa

Vaalilautakunnan päätökseen 23 §:ssä tarkoitettussa vaaliluetteloon merkitsemistä tai siitä poistamista koskevassa asiassa saa vaatia oikaisua saamelaiskäräjien kokoukselta siten kuin hallintolaisissa säädetään. Oikaisuvaatimus on kuitenkin tehtävä viimeistään 14 päivänä päätöksen tiedoksisaannista.

Saamelaiskäräjien lausunnossa todetaan, että nykyisin oikaisuvaatimukset käsittelee hallitus. Esitys edellyttää huomattavasti lisäresursseja saamelaiskäräjille, koska yleiskokouksia olisi järjestettävä huomattavasti useampia. Tämä tarkoittaisi myös sitä, että yleiskokous joutuisi pitämään suljettuja kokouksia, mikä voisi vaarantaa saamelaisten luottamusta saamelaiskäräjien toimintaan ja heikentää avoimuutta.

Suomen saamelaisten keskusjärjestö esittää, että oikaisuvaatimus tehtäisiin hallitukselle.

Webropol: 82 kannattaa, 14 ei kannata.

26 b § Valitus vaaliluettelo ja itseoikaisua koskevassa asiassa

Saamelaiskäräjien kokouksen päätökseen 26 §:ssä tarkoitettussa asiassa saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Valitus on kuitenkin tehtävä viimeistään 14 päivänä päätöksen tiedoksisaannista

Puoltavat

Enontekiön, Sodankylän, Inarin kunnat, apulaisoikeusasiamies, korkein hallinto-oikeus, Inarinsaamelaiset ry, puoltavat valitusoikeutta korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Eduskunnan apulaisoikeusasiamies pitää valitusoikeutta perustuslain kannalta perusteltuna.

Vastustavat

Saamelaiskäräjät, kolttien kyläkokous, Suoma Sámiid Dáiddasearvi ry ja Suomen saamelaisnuoret vastustavat valitusoikeutta korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

Saamelaiskäräjät katsoo, että työryhmän esitys valitusoikeuden osalta ei turvaa saamelaiden itsemääräämisoikeutta omasta kulttuuristaan perinteidensä mukaisesti ollen vastoin KP-sopimuksen 1 artiklaa ja YK:n alkuperäiskansajulistuksen velvoitteita. Alkuperäiskansajulistuksen artiklan 33 mukaan alkuperäiskansoilla on oikeus määrätä omasta identiteetistään tai jäsenyydestään tapojensa ja perinteidensä mukaisesti. YK:n rotusyrjintäkomitea suosittaa Suomelle, että määritettäessä kuka voi äänestää saamelaiskäräjävaaleissa, Suomen tulee taata saamelaisten itsemääräämisoikeuden toteutumisen määritettäessä heidän statustaan, määritettäessä ketkä kuuluvat saamelaisiin ja taattava, että heitä ei pakoteta assimilaatioon. Saamelaiskäräjät esittää, että saamelaiskäräjät olisi viimeinen valitusviranomaisen saamelaiskäräjien vaaliluettelon täydentämisessä.

Koltthaneuvostot katsovat, että YK:n alkuperäiskansajulistuksen mukaan saamelaisilla on itse oikeus määrittää, kuka on saamelainen. Kolttien kyläkokous määrittää sen, kuka on kolttasaamelainen.

Suomen saamelaisnuorten lausunnossa todetaan, että valituselin on tarpeellinen käsittelemään muutoksenhakuasiat, mutta sen tulisi olla osa saamelaista yhteiskuntajärjestelmää, ei osa suomalaista yhteiskuntajärjestelmää.

Suoma Sámiid Dáiddasearvi ry esittää, että valitus tehtäisiin Saamelaisten parlamentaarisen neuvoston koolle kutsumaan oikeuselimeen, joka koostuu Norjan Saamelaiskäräjien, Ruotsin Saamelaiskäräjien, Suomen Saamelaiskäräjien ja Venäjän saamelaisten edustajasta (yksi jäsen kustakin maasta) sekä YK:n ihmisoikeusasiantuntijasta. Saamelaisten parlamentaarinen neuvosto myöntää valitusluvan, mikäli se katsoo valituksen aiheelliseksi.

Webropol: 82 kannattaa, 14 ei kannata.

27 § Ehdokasasettelu ja ehdokasluettelo

Ehdokkaan saamelaiskäräjien vaaleihin voi asettaa vähintään kymmenen äänioikeutetun perustama valitsijayhdistys, jolla on oltava asiamies ja vara-asiames.

Saamelaiskäräjien lisäksi Koltaneuvostot, Suomen saamelaisten keskusjärjestö, Suoma Sámiid Dáiddasearvi ry ja Utsjoen kunta esittivät voimassa olevaa vähimmäismäärää. Saamelaiskäräjät äänesti asiasta äänin 7–6. Saamelaisnuoret esittävät 6 henkilön vähimmäismäärää.

Voimassa olevan lain puolesta on esitetty perusteluina, että 10 henkilön enimmäismäärä vaikeuttaa ehdokkaiden saamista vaaleihin ja vähentää siten ehdokkaiden lukumäärää varsinkin jos jäseniä on 25 eikä nykyiset 21. Ehdotettu 10 henkilön määrä asettaa eri saamelaisryhmät ja ikäluokat keskenään eri asemaan.

Webropol: 41 kannattaa ja 44 ei kannata ehdokasasettelua koskevaa muutosta. Suuremman määrän katsotaan olevan vankempi pohja ehdokkuudelle. Monissa kommentteissa pidetään voimassa olevan lain määrää sopivana.

27 a § Ilmoitus yhteislistasta sekä ehdokaslistojen yhdistelmä

Valitsijayhdistykset voivat muodostaa yhteislistan, jolla on oltava asiamies ja vara-asiames.

Ehdotus on saanut ristiriitaisen vastaanoton. Saamelaiskäräjien kokous äänesti asiasta tuloksin 7–7, jolloin puheenjohtajan ääni ratkaisi ja lausunnossa puolletaan säännöstä.

Saamelaiskäräjien lausunnon mukaan esitys yhteislistoista on hyvä kehitys ja parantaisi äänestäjien oikeusturvaa sekä parlamentarismia. On tärkeää, että listoilla olisi mahdollista tehdä yhteisiä poliittisia tavoiteohjelmiaan. Yhteislistoilla tulisi olla resursseja mainostamiseen, jotta äänestäjät voivat tietää eri listojen poliittisista tavoitteista ja punnita eri listojen tavoitteita ennen äänestämispäätöstä.

Vastustavat

Koltaneuvostot, Suomen saamelaisten keskusjärjestö, Suoma Sámiid Dáiddasearvi ry, Suomen saamelaisnuoret, Inarinsaamelaiset ry ja Juha Joonas vastustavat yhteislistoja.

Yhteislistat koetaan poliittisina ja siten saamelaiselle kulttuurille vieraina, ja myös vähemmistöryhmien asemaa heikentäviksi. Kolttien kyläkokouksen lausunnossa huomautetaan myös, että vaalien tuloksen määräytyminen 38 §:n mukaan on liian monimutkainen jos yhteislistat ovat käytössä.

Webropol: 48 kannattaa yhteislistoja, 44 ei kannata. Useassa kommentissa järjestelmän pelätään jyräävän vähemmistöt kokonaan, ja sulkevan heidät pois.

31§ Äänestäminen palauttamalla lähetekuori vaalilautakunnalle muutoin kuin postitse

Äänioikeutettu voi palauttaa lähetekuoren myös vaalilautakunnan toimistoon tai vaalilautakunnan ilmoittamiin paikkoihin vaalien kolmannen täyden viikon maanantain ja neljännen täyden viikon perjantain välisenä aikana sekä, jos vaalipäivän äänestys järjestetään, äänestyspaikan vaalitoimikunnalle.

Sisäasiainministeriö ja saamelaiskäräjät katsoo ehdotuksen lisäävän yhdenvertaisuutta. Saamelaiskäräjät arvioivat, että ehdotus myös madaltaa kynnystä äänestää vaaleissa. Eduskunnan apulaisoikeusasiamies pitää äänestusbussin käyttämistä osallistumisoikeuksien toteutumista edistävänä.

Webropol: 62 kannattaa, 32 ei kannata äänestysmenettelyyn ehdotettuja muutoksia. Kirjattua kirjettä toivotaan useassa kommentissa.

40 § Vaalien tulosta koskeva valitus

Korkeimman hallinto-oikeuden lausunnossa kiinnitetään huomiota ehdotetun säännöksen ja hallintolainkäyttölain 31 §:n väliseen suhteeseen.

41 § Muutoksenhaku muissa asioissa

Saamelaiskäräjien hallituksen päätökseen saa vaatia oikaisua saamelaiskäräjien kokoukselta ja lautakunnan sekä käräjien muun toimielimen päätökseen saamelaiskäräjien hallitukselta siten kuin hallintolaissa säädetään, jollei tässä laissa tai muualla laissa toisin säädetä.

Saamelaiskäräjien kokouksen ja hallituksen oikaisuvaatimuksen johdosta tekemään päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölain säädetään. Hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

Korkein hallinto-oikeus kiinnittää huomiota siihen, että saamelaiskäräjien tai sen asettaman toimielimen päätöksentekoon kohdistuva valituslaji on hallintovalitus. Hallintovalituksen kohteena on yleensä hallintoasiassa tehty päätös, joten saamelaiskäräjien toiminnan järjestämistä (kuten toimielimen jäsenen valintaa) koskevat ratkaisut eivät ole tällaisia oikaisuvaatimus- ja valituskelpoisia ratkaisuja. Mikäli näistä ratkaisuista halutaan avattavaksi muutoksenhakumahdollisuus, oikaisuvaatimuksesta ja muutoksenhausta pitäisi erikseen säätää (millä perusteella saa valittaa ja kuka saa valittaa).

Korkein hallinto-oikeus esittää myös, että hallituksen esitysluonnoksessa on tarpeen ottaa huomioon, minkä säännösten perusteella ratkaistaan muutoksenhaut tai jatkomuutoksenhaut niistä päätöksistä, jotka on tehty ennen lain voimaantuloa.

Rovaniemen hallinto-oikeus toteaa lausunnossaan, että pykälän sanamuoto jättää hie-man avoimeksi, onko muutoksenhaku korkeimpaan hallinto-oikeuteen luvanvarainen myös silloin, kun on kysymys saamelaiskäräjien kokouksen päätöksestä, jota ei ole tehty oikaisuvaatimuksen johdosta.

Saamelaiskäräjistä annetun lain 16 §:n 2 momentin mukaan saamelaiskäräjien virkamiehiin, virkoihin ja virkasuhteeseen sovelletaan, mitä valtion virkamiehistä, viroista ja virkasuhteesta säädetään ja määrätään. Säännöksiä olisi ehkä syytä täsmentää siten, että selvästi kävisi ilmi, kumman lain mukaan muutoksenhaku virkamiesoikeudellisissa asioissa tapahtuu. Virkamieslain 53 §:n 2 momentin mukaan esimerkiksi virkamiehen irtisanomista koskevaan päätökseen haetaan muutosta valittamalla suoraan hallinto-oikeuteen. Sen sijaan saamelaiskäräjistä annettu laki edellyttäisi oikaisuvaatimuksen tekemistä ensin, jos päätöksentekijänä olisi muu elin kuin saamelaiskäräjien kokous. Saamelaiskäräjälain mukaan muutoksenhaku korkeimpaan hallinto-oikeuteen olisi myös luvanvarainen, toisin kuin virkamieslain mukaan.

Rikoslain 40 luvun 11 §

Rikoslain säännöksiä virkarikoksista ehdotetaan täydennettäväksi niin, että saamelaiskäräjien palveluksessa oleva samoin kuin saamelaiskäräjien luottamustehtävässä oleva henkilö kuuluisi vastaisuudessa rikoslain virkavastuuta koskevan sääntelyn piiriin.

Ehdotusta on kannatettu. Saamelaiskäräjät pitää ehdotusta tärkeänä myös sen vuoksi, että saamelaiskäräjillä noudatetaan valtion virkamieslakia. Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen mukaan ehdotus selkeyttäisi saamelaiskäräjien toimihenkilöiden asemaa ja myös laillisuusvalvojien toimivaltaa heidän valvonnassaan.

OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

ISSN-L 1798-7105
ISBN 978-952-259-372-6 (PDF)

Oikeusministeriö
PL 25
00023 VALTIONEUVOSTO
www.om.fi

Justitieministeriet
PB 25
00023 STATSRÅDET
www.om.fi